

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní

Tržní síla v pojišťovnictví
Diplomová práce

2020

Bc. Štěpánka Kubů

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní
Akademický rok: 2019/2020

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE (projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Bc. Štěpánka Kubů**
Osobní číslo: **E18601**
Studijní program: **N6208 Ekonomika a management**
Studijní obor: **Ekonomika a management podniku**
Téma práce: **Tržní síla v pojištnictví**
Zadávací katedra: **Ústav podnikové ekonomiky a managementu**

Zásady pro vypracování

Cílem práce je analyzovat vztah tržní síly nejvýznamnějších pojišťoven a její vztah k relevantním finančním ukazatelům. Práce bude vycházet z možností měření tržní síly a z rešerší odborných článků zkoumajících vztah tržní síly a finančních ukazatelů.

Osnova:

- Vymezení základních pojmů z oblasti pojištnictví.
- Měření tržní síly.
- Rešerše odborné literatury.
- Analýza tržní síly v pojištnictví.
- Formulace závěrů a návrhy doporučení.

Rozsah pracovní zprávy: **cca 50 stran**
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

BŮHM, A. a K. MUŽÁKOVÁ. Pojišťovnictví a regulace finančních trhů. Praha: Professional Publishing, 2010. ISBN 978-80-7431-035-5.
DUCHÁČKOVÁ, E. Principy pojištění a pojišťovnictví. Praha: Ekopress, 2005. ISBN 80-86119-92-0.
KNÁPKOVÁ, A., D. PAVELKOVÁ a M. CHODŮR. Měření a řízení výkonnosti podniku. Praha: Linde, 2011. ISBN 978-80-7201-882-6.
KUBÍČKOVÁ, D. Finanční analýza a hodnocení výkonnosti firem. Praha: C.H. Beck, 2015. ISBN 978-80-7400-538-1.
PINDYCK, R. S. a D. L. RUBINFELD. Microeconomics. Boston: Pearson Education, 2015. ISBN 978-1-292-08197-7.

Vedoucí diplomové práce: **doc. Ing. Jan Černožorský, Ph.D.**
Ústav ekonomických věd

Datum zadání diplomové práce: **2. září 2019**
Termín odevzdání diplomové práce: **30. dubna 2020**

L.S.

doc. Ing. Romana Provozníková, Ph.D.
děkanka

doc. Ing. Marcela Kožená, Ph.D.
vedoucí ústavu

V Pardubicích dne 2. září 2019

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 7/2019 Pravidla pro odevzdávání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků, bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 27. 11. 2020

Bc. Štěpánka Kubů

PODĚKOVÁNÍ

Tímto bych ráda poděkovala svému vedoucímu práce doc. Ing. Janu Černohorskému, Ph.D. za jeho odbornou pomoc, dohled a cenné rady, které mi pomohly při zpracování této diplomové práce. Dále bych ráda poděkovala své rodině za jejich podporu při studiu.

ANOTACE

Cílem práce je analyzovat tržní sílu nejvýznamnějších pojišťoven a její vztah k relevantním finančním ukazatelům. První část práce je zaměřena na vymezení základních pojmů z oblasti pojišťovnictví. Druhou částí práce je vymezení přístupů k měření tržní síly. Následně je provedena literární rešerše odborných článků a vědeckých studií zabývajících se daným tématem. V poslední části práce je provedena analýza tržní síly pojistného sektoru jako celku a analýza nejvýznamnějších pojišťoven. Dále jsou testovány vztahy mezi koncentrací a vybranými finančními ukazateli.

KLÍČOVÁ SLOVA

pojišťovnictví, tržní síla, koncentrace, ziskovost

TITLE

Market Power in Insurance Industry

ANNOTATION

The aim of this thesis is to analyse the market power of the most significant insurance companies and its relation to relevant financial indicators. The first part of the thesis is focused on defining basic concepts of insurance industry. The second part deals with the definition of approaches to measuring market power. Subsequently, a literary research of scientific articles and studies dealing with the topic is performed. In the last part of the thesis is analysis of the market power of the insurance sector as a whole, and also an analysis of the most significant insurance companies. Furthermore, the relations between concentration and selected financial indicators are tested.

KEYWORDS

insurance industry, market power, concentration, profitability

OBSAH

Úvod.....	10
1 Pojišťovnictví.....	11
1.1 Úloha pojišťovnictví v ekonomice.....	12
1.2 Historický vývoj pojišťovnictví v České republice.....	13
1.3 Pojistný trh	14
1.3.1 Vývoj pojistného trhu v ČR.....	15
1.3.2 Faktory ovlivňující pojistný trh	16
1.4 Subjekty veřejného pojišťovnického práva.....	17
1.4.1 Pojišťovny.....	17
1.4.2 Zajišťovna	18
1.4.3 Pojišťovací zprostředkovatelé.....	18
1.4.4 Česká asociace pojišťoven	19
1.4.5 Česká kancelář pojistitelů	19
1.4.6 Profesionální sdružení pojišťovacích zprostředkovatelů	19
2 Měření tržní síly.....	20
2.1 Tržní podíl.....	20
2.2 Míra koncentrace.....	21
2.3 Lernerův index	21
2.4 Herfindahl – Hirschmanův Index.....	22
3 Literární rešerše	23
3.1 An Empirical Investigation of Market Structure, Efficiency, and Performance in Property-Liability Insurance	23
3.2 Do Health Insurers Possess Market Power?.....	24
3.3 Market Structure, Efficiency, and Performance in the European Property-Liability Insurance Industry.....	25
3.4 Insurance Market Assessment in the Czech Republic	25
3.5 Market structure, efficiency, and profitability of insurance companies in Ghana	26
3.6 Competition and Efficiency in the Dutch life insurance industry	27
3.7 Information sharing, market competition and Antitrust intervention: A lesson from the Italian insurance sector	28
3.8 Shrnutí.....	29
4 Analýza tržní síly v pojišťovnictví	31
4.1 Analýza pojistného trhu	31
4.1.1 Vývoj bilanční sumy	32
4.1.2 Výše předepsaného pojistného.....	33

4.1.3	Vývoj zisku	35
4.1.4	Rentabilita aktiv	36
4.1.5	Rentabilita vlastního kapitálu	38
4.1.6	Koncentrace pojistného trhu ČR dle HHI.....	39
4.2	Analýza nejvýznamnějších pojišťoven	40
4.2.1	Česká pojišťovna, a. s.	41
4.2.2	Kooperativa pojišťovna, a. s.	42
4.2.3	ČSOB Pojišťovna, a. s.	44
4.2.4	Míra koncentrace nejvýznamnějších pojišťoven	46
4.3	Vztah tržní síly k relevantním finančním ukazatelům v pojišťovnictví.....	51
4.3.1	Vztah mezi koncentrací a finančními ukazateli pojistného sektoru	52
4.3.2	Vztah mezi tržním podílem nejvýznamnějších pojišťoven a jejich ROA	54
4.3.3	Vztah mezi tržním podílem nejvýznamnějších pojišťoven a jejich ziskem	55
5	Formulace závěrů a návrh doporučení	57
	Závěr	60
	Použitá literatura	62
	Přílohy.....	65

SEZNAM ILUSTRACÍ A TABULEK

Obrázek 1: Vývoj bilanční sumy na pojistném trhu.....	33
Obrázek 2: Vývoj předepsaného pojistného.....	34
Obrázek 3: Vývoj zisku před zdaněním a úroky	36
Obrázek 4: Vývoj ROA pojistného trhu ČR	37
Obrázek 5: Vývoj ROE na pojistném trhu ČR.....	38
Obrázek 6: Koncentrace pojistného trhu ČR dle bilanční sumy	39
Obrázek 7: Koncentrace pojistného trhu ČR dle výše předepsaného pojistného.....	40
Obrázek 8: Vývoj ROA České pojišťovny, a. s.	42
Obrázek 9: Vývoj ROA Kooperativa pojišťovny, a. s.	44
Obrázek 10: Vývoj ROA ČSOB Pojišťovny, a. s.	46
Obrázek 11: Vývoj míry koncentrace CR3 (v %) dle velikosti aktiv	48
Obrázek 12: Vývoj míry koncentrace CR3 (v %) dle předepsaného pojistného.....	50
Tabulka 1: Vývoj pojistného trhu od počátku 90. let.....	15
Tabulka 2: Typy tržních struktur.....	20
Tabulka 3: Stupeň koncentrace trhu dle hodnot indexu HHI.....	22
Tabulka 4: Shrnutí literární rešerše	29
Tabulka 5: Vývoj zisku a velikosti aktiv České pojišťovny, a. s. (v tis. Kč).....	41
Tabulka 6: Vývoj zisku a velikosti aktiv Kooperativa pojišťovny, a. s. (v tis. Kč).....	43
Tabulka 7: Vývoj zisku a velikosti aktiv ČSOB Pojišťovny, a. s. (v tis. Kč).....	45
Tabulka 8: Tržní podíly nejvýznamnějších pojišťoven (v %) dle velikosti aktiv	47
Tabulka 9: Tržní podíly nejvýznamnějších pojišťoven (v %) dle předepsaného pojistného ..	49
Tabulka 10: Test normality dat pro celý pojistný sektor.....	53
Tabulka 11: Korelační koeficienty koncentrace, ROA a EBIT pojistného sektoru	53
Tabulka 12: Test normality dat pro nejvýznamnější pojišťovny	54
Tabulka 13: Korelační koeficienty tržního podílu a ROA nejvýznamnějších pojišťoven	55
Tabulka 14: Test normality dat pro nejvýznamnější pojišťovny	55
Tabulka 15: Korelační koeficienty tržního podílu a EBIT nejvýznamnějších pojišťoven	56

SEZNAM ZKRATEK

CR	Concentration ratio – míra koncentrace
ČAP	Česká asociace pojišťoven
ČNB	Česká národní banka
ČP	Česká pojišťovna, a. s.
ČR	Česká republika
ČSOB	Československá obchodní banka, a. s.
ČOBP	ČSOB Pojišťovna, a. s.
EBIT	Earnings Before Interest and Taxes – zisk před zdaněním a úroky
ES	Effective Structure – efektivní struktura
GDPR	General Data Protection Regulation – obecné nařízení o ochraně osobních údajů
HHI	Herfindahl-Hirschmanův index
IFRS	International Financial Reporting Standards – Mezinárodní standardy účetního výkaznictví
KOOP	Kooperativa pojišťovna, a. s.
LI	Lernerův index
NAIC	National Association of Insurance Commissioners
NŽP	Neživotní pojištění
RMP	Relative Market Power – relativní tržní síla
ROA	Return on Assets – rentabilita aktiv
ROE	Return on Equity – rentabilita vlastního kapitálu
SCP	Structure-conduct-performance – struktura-chování-výkon
SR	Slovenská republika
TP	Tržní podíl
ŽP	Životní pojištění

ÚVOD

Tato práce se zabývá tématem tržní síly v pojišťovnictví. Toto téma je aktuální a velice důležité, jelikož každodenní život nejenom lidí, ale i firem, je neustále doprovázen řadou rizik. Tato rizika jsou nepředvídatelná a mohou mít negativní dopad. A právě z těchto důvodů sehrává pojišťovnictví zásadní roli v životě jednotlivců a firem. Díky pojišťovnictví se lze v určité míře chránit vůči rizikům a lze minimalizovat jejich finanční dopady. Dalším důvodem, proč je toto téma důležité, je úloha pojišťovnictví v ekonomice. Pojišťovnictví je důležitou součástí ekonomiky a mezi jeho funkce patří například eliminace výkyvů jak ve výrobě, spotřebě, distribuci, ale i snižování následků rizik, a dále výrazně přispívá k rozvoji a stabilitě ekonomiky. V neposlední řadě sehrává významnou roli investora na finančním trhu.

Ke správnému fungování pojistného sektoru je třeba sledovat vývoj tržní síly na tomto trhu a zajistit zde konkurenční prostředí. Tržní síla v pojišťovnictví je důležitým tématem pro regulační a antimonopolní úřady, které mají za cíl udržovat konkurenci na trhu a zajistit tak stabilitu sektoru a ochranu spotřebitele. Sledováním vývoje tržní síly tak lze předejít monopolizaci sektoru a jeho neefektivitě.

Tato diplomová práce je zaměřena na pojistný sektor České republiky. Bude zkoumána jeho koncentrace a ziskovost. Pozornost bude věnována zejména vztahům mezi koncentrací a vybranými veličinami. Bude zjišťováno, zda mezi zvolenými veličinami existuje vztah a případně zda se jedná o vztah přímý či nepřímý.

Toto téma jsem si vybrala z důvodu jeho aktuálnosti, a také proto, že mě pojistný sektor vždy zajímal. Jelikož doposud neexistuje mnoho studií a prací, které by se zabývaly tržní silou českého pojistného trhu a českých pojišťoven, mohla by tato práce přispět k objasnění daného tématu.

Na základě výše uvedeného je cílem práce analyzovat tržní sílu nejvýznamnějších pojišťoven a její vztah k relevantním finančním ukazatelům. Ke splnění hlavního cíle je nutné nejprve splnit cíle parciální:

- vymežit základní pojmy z oblasti pojišťovnictví,
- vymežit přístupy k měření tržní síly,
- provést literární rešerši současného vědeckého poznání v oblasti tržní síly v pojišťovnictví.

1 POJIŠŤOVNICTVÍ

Tato kapitola se zabývá vymezením základních pojmů z oblasti pojišťovnictví. První část je věnována pojišťovnictví a jeho bližšímu vymezení. Další části se pak zaměří na úlohu pojišťovnictví v ekonomice, jeho historický vývoj v České republice a pojistný trh jako takový. V neposlední řadě se tato kapitola zabývá subjekty, které jsou hlavními aktéry v tomto odvětví.

Každodenní život přináší jak lidem, tak i firmám nespočet rizik, a to rizika v podobě nemocí, krádeží, úrazů, škod na majetku, živelních pohrom a dalších. Tato rizika mohou významně ovlivnit životy osob i firem. Pojišťovnictví vzniklo právě proto, aby se lidé mohli proti těmto nevyzpytatelným rizikům chránit. Jeho cílem je minimalizace nebo úplná eliminace finančního dopadu rizika. Jak píše Ducháčková (2015), o finanční eliminaci důsledků realizace rizik se uvažuje zejména u rizik, kterým nelze předejít fyzickými nebo strategickými opatřeními. Jednotlivci a ekonomické subjekty proto pro tato rizika využívají možnosti pojištění, díky kterému přenáší dopad rizika na specializovanou instituci, která se zabývá pojistnou ochranou. Díky pojištění se tak ekonomické subjekty mohou chránit před ztrátami, které by mohly ohrozit jejich finanční stabilitu. Subjekty kryjí možnost vzniku velké škody předem vynaloženými náklady – pojistným.

„Pojišťovnictví lze vymezit jako specifické odvětví ekonomiky, které zabezpečuje eliminaci rizik ovlivňujících činnosti lidí“ (Karfíková a spol., 2018). Podle Vaughanových (2003) není lehké pojišťovnictví přesně definovat, nicméně tvrdí, že definice pojišťovnictví má dvě základní charakteristiky. Za prvé jde o převod nebo přesun finančního dopadu rizika z jednotlivce nebo subjektu na pojišťovnu. Druhou charakteristikou je, že jde o spravedlivé sdílení ztrát mezi členy skupiny. Dle Ducháčkové (2015) je pojištění *„nástroj finanční eliminace negativních důsledků nahodilosti“*. Pojišťovnictví je nevýrobní odvětví, které slouží k poskytování pojistné ochrany a k úhradám škod, které vznikly z nečekaných událostí. Jde o formu přesunu finančních dopadů rizika ze subjektu nebo jednotlivce na pojišťovnu.

S pojišťovnictvím úzce souvisí pojem riziko. Obecně lze riziko definovat jako odchýlení skutečnosti od předpokládaných výsledků. Lidské životy jsou dennodenně ovlivňovány působením nejrůznějších sil a událostí a jejich dopady mohou být negativní. Jedná se například o působení živelních sil, nemoci a choroby nebo také úrazy, nehody, krádeže a havárie. Jednotlivci, ale také firmy, jsou neustále vystaveny riziku, které ohrožuje jejich jistotu a stabilitu. Existují možnosti, jak se s rizikem vyrovnat – lze riziko odvrátit nebo omezit jeho realizaci. Pokud ale není možné riziku předejít zavedením opatření, a to jak fyzických, tak

i strategických, ekonomické subjekty zvažují jeho finanční krytí. Zajistí si tak finanční náhradu v případě škod, které vzniknou realizací rizik. Toto finanční krytí lze uskutečnit z běžných příjmů, prostřednictvím úvěru, samopojištěním nebo právě pojištěním. Finanční krytí v podobě pojištění by mělo být bráno v úvahu u rizik, které ohrožují finanční stabilitu firmy či jednotlivce. Díky pojištění je tvořena kolektivní rezerva a riziko je rozděleno mezi větší počet účastníků. Rozhodnutí o tom, která rizika by měla být kryta pojištěním, je úlohou risk managementu. Risk management má za úkol rizika identifikovat, oceňovat a kvantifikovat, kontrolovat, redukovat a také eliminovat jejich finanční důsledky.

1.1 Úloha pojišťovnictví v ekonomice

Pojišťovnictví představuje v ekonomice velice důležité odvětví a jeho význam v tržní ekonomice je nezastupitelný. Mezi jeho hlavní funkce patří snižování následků rizik, eliminace výkyvů jak ve výrobě, spotřebě, ale i distribuci, umožnění uchování majetku. Dále výrazně přispívá ke stabilitě ekonomiky a také k jejímu rozvoji.

Pojišťovnictví má velký vliv na tržní mechanismus. Svou činností tvoří roli stabilizátoru ekonomické úrovně firem a občanů v případě nahodilých událostí. Firmám umožňuje rozložit náklady a díky tomu tak udržovat jejich pravidelnost a zisk. V životě občanů napomáhá pojišťovnictví zejména v udržení životní úrovně, ale také brání jejímu poklesu, pokud dojde k neočekávané negativní události.

Další funkcí pojišťovnictví je také vznik nových pracovních příležitostí. Pojišťovnictví zasahuje do každého odvětví ekonomiky, dotýká se každé firmy, podniku, občana a společnosti. Jeho rozvoj v ekonomice přináší nové pracovní příležitosti.

Pojišťovnictví také představuje významnou roli v oblasti investování. „*Pojišťovny a zajišťovny, v důsledku vytváření dočasně volných finančních prostředků sloužících k budoucí úhradě vzniklých závazků z pojištění, vystupují na kapitálovém trhu jako významní investoři*“ (Karčíková a spol., 2018). Jelikož dochází k časové prodlevě mezi dobou přijetí pojistného a dobou výplaty pojistného plnění, mají pojišťovny a zajišťovny dočasné volné finanční prostředky. Mají tedy velký potenciál pro investice do dlouhodobých cenných papírů a jsou tak významnými investory na finančním trhu.

1.2 Historický vývoj pojišťovnictví v České republice

Tato podkapitola je zaměřena na historii a vývoj pojišťovnictví na území České republiky. Následující informace jsou čerpány z knih Pojišťovací právo od Karfíkové a kol. (2018) a z Pojišťovnictví a regulace finančních trhů od Böhma a Mužákové (2010).

Pojišťovnictví se začalo na území České republiky rozvíjet již na konci 17. století, kdy Jan Kryštof Bořek podal návrh na povinné požární pojištění budov, jelikož s růstem výroby rostla i potřeba požárního pojištění. Tento návrh však nebyl realizován. Poté Marie Terezie usilovala o vznik požárních pojišťoven. Vydala tedy zvláštní dekret, který měl upravovat založení těchto pojišťoven. V roce 1776 byla pak založena první pojišťovna v České republice, a to v Brandýse nad Labem. Tato pojišťovna byla zřízena za účelem eliminace škod z ohně na polních zásobách, dobytku, náradí a nábytku.

Na počátku 19. století byly přijaty první právní úpravy pojištění a pojišťovnictví a následně byl přijat i Všeobecný zákoník občanský. V roce 1819 bylo pojišťovnictví dále upraveno patentem císaře Františka I., který povoloval provozovat pojištění pouze jako soukromé podnikání.

Roku 1827 vznikla v Praze První česká vzájemná pojišťovna. O tři roky později byla založena Moravsko-slezská vzájemná pojišťovna v Brně. Vymezení právní úpravy pojišťovnictví vycházelo z pojišťovacího regulativu, který byl předpisem spolkového zákona č. 253/1852 ř. z. Tento předpis byl vydán státním dozorem.

Po vzniku Československa byl v pojišťovnictví zaveden státní dozor. Rostoucí konkurence a spekulace na pojistném trhu vyústily ve vznik nových zákonů č. 145/1934 Sb., o pojistné smlouvě a zákonu č. 147/1934 Sb., o zabezpečení nároků pojistníků v pojištění soukromém a o státním dozoru na soukromé pojišťovny, které sjednocovaly mezinárodní pojistné podmínky. V tomto období došlo také k zavedení prvního povinného pojištění, a to pojištění odpovědnosti za škody způsobené provozem motorových vozidel. Po roce 1918 se v čele pojistného trhu držely hospodářsky nejsilnější a nejstarší pojišťovny jako například První česká vzájemná pojišťovna Praha, Moravsko-slezská vzájemná pojišťovna Brno, Slavia, vzájemně pojišťovací banka Praha a další.

V roce 1945 došlo v Československu ke znárodnění pojišťovnictví, které bylo doposud soukromým podnikáním. Bylo tedy třeba reorganizace pojišťovnictví a vznikl nový orgán podřízený Ministerstvu financí, Pojišťovací rada. Tento orgán měl za úkol pečovat o to, aby fungování pojišťoven bylo v souladu se zájmy státu. Vláda byla oprávněna regulovat počet pojišťoven, a tak v roce 1946 došlo k vytvoření pěti pojišťoven – Pojišťovna Slavia,

Nemocenská pojišťovna, Pražská pojišťovna, Pojišťovna Slovan a První československá pojišťovna. Později byla založena Československá pojišťovna, n. p., která vznikla sloučením všech pěti výše vyjmenovaných pojišťoven. Po vzniku zákona č. 85/1952 Sb., o pojišťovnictví přestala být tato pojišťovna národním podnikem a stala se absolutním pojišťovacím a zajišťovacím monopolem v Československu. V roce 1968 byla Československá pojišťovna rozdělena na dva samostatné podniky s celostátní působností – na Slovenskou státní pojišťovnu v Bratislavě a Českou státní pojišťovnu v Praze. Aby nedocházelo ke konkurenčnímu boji, uzavřely mezi sebou tyto dvě pojišťovny dohodu o působnosti České státní pojišťovny výhradně na území ČR a Slovenské státní pojišťovny na území SR.

Po roce 1990 došlo k zásadním organizačním změnám. V roce 1945 bylo pojišťovnictví zestátněno a ustaveno bylo pět pojišťoven. V ČR bylo právně upraveno zákonem č. 185/1991 Sb., o pojišťovnictví a docházelo tak k demonopolizaci pojišťovnictví. Tento zákon byl v průběhu let několikrát novelizován a začal se přibližovat právní úpravě v EU. Bylo stanoveno, že pojišťovací a zajišťovací činnost může na území ČR provozovat pouze ten, kdo obdržel povolení od Ministerstva financí. V roce 2004 došlo k přechodu k jednotné evropské licenci, která platila na celém území Evropského hospodářského prostoru. Dále také došlo k novele zákona o pojišťovnictví – zákon č. 39/2004 Sb., o pojišťovnictví, na kterou následně navázaly další dva nové zákony o pojišťovacích zprostředkovatelích a samostatných likvidátorech pojistných událostí a o pojistné smlouvě.

Předpisy EU zasahovaly do českého pojišťovnictví stále více, a to se také promítlo v zákoně č. 277/2009 Sb., o pojišťovnictví, ve znění pozdějších předpisů, který nabyl účinnosti 1. ledna 2010. Tento zákon popisuje obecná ustanovení, podmínky provozování činnosti v pojišťovnictví, popisuje dohled v pojišťovnictví a jeho funkce. Orgánem udělujícím licenci k provozování pojišťovací a zajišťovací činnosti je dle zákona Česká národní banka. Zákon o pojišťovnictví je odrazem unijních předpisů, které je ČR povinna implementovat. Tímto zákonem došlo zejména ke zpřísnění podmínek provozování činnosti zajišťoven a pojišťoven.

1.3 Pojistný trh

Trh, na kterém se střetává nabídka a poptávka po pojištění, se nazývá pojistný trh. Pojistný trh zahrnuje veškeré vztahy, které vznikly mezi prodávajícím a nakupujícím na základě sjednání pojištění (Čejková, Nečas, 2006).

Pojistný trh lze rozlišit na věcný pojistný trh a investiční pojistný trh. Prvoplánový věcný pojistný trh je charakterizován stejnými základními rysy jako jakýkoliv jiný trh – dochází zde

ke střetu nabídky a poptávky mezi pojistiteli a klienty, do kterého někdy vstupují tzv. pojišťovací zprostředkovatelé. Jelikož pojišťovny jsou povinny vytvářet rezervy, vznikají tak dočasně volné finanční prostředky. Nabídka a poptávka po těchto finančních prostředcích tvoří tzv. investiční pojistný trh (Ducháčková, Daňhel, 2012). Tím, že pojišťovny představují zároveň investory, dochází tak k prolínání pojistného trhu s trhem finančním.

1.3.1 Vývoj pojistného trhu v ČR

Po roce 1968 působila dlouhou dobu na českém pojistném trhu pouze Česká státní pojišťovna. Ta byla v roce 1993 přejmenována na Českou pojišťovnu, a. s. Od počátku 90. let se na tomto trhu postupně začaly objevovat nové pojišťovny. Přehled vzniků pojišťoven na českém trhu je znázorněn v následující tabulce.

Tabulka 1: Vývoj pojistného trhu od počátku 90. let

Vznik	Název
1991	Kooperativa
1992	Hasičská vzájemná pojišťovna Exportní garanční a pojišťovací společnost, a. s. Živnostenská pojišťovna, a. s. IPB Pojišťovna, a. s. Nationale-Nederlanden První americko-česká pojišťovna, a. s. Gothaer Versicherungen Allianz pojišťovna, a. s. Evropská Cestovní Pojišťovna, a. s.
1993	Česko-rakouská pojišťovna, a. s. Česká pojišťovna Zdraví, a. s. Generali Pojišťovna, a. s.
1994	Viktoria pojišťovna, a. s. ČSOB pojišťovna, a. s. Zürich Versicherungs-Gesellschaft
1995	Komerční pojišťovna, a. s. Winterthur pojišťovna, a. s. Česká podnikatelská pojišťovna, a. s. Union pojišťovna, a. s.
1997	Commercial Union, životní pojišťovna, a. s. První česká servisní pojišťovna, a. s.
1998	Nationale-Nederlanden pojišťovna, a. s. Wüstenrot, životní pojišťovna, a. s.
1999	ČP Direct pojišťovna, a. s. HDI Haftpflichtverband der Deutschen Industrie Versicherungsverein auf Gegenseitigkeit Cestovní pojišťovna Adria Way družstvo

Zdroj: Karfíková a kol., 2018

Od roku 1991 každým rokem přibývalo více pojišťoven, které mohly na základě licence udělené Ministerstvem financí operovat na pojistném trhu. Pojistný trh v devadesátých letech minulého století byl charakteristický opětovným rozvojem pojišťovnictví v tržních podmínkách a obdobím transformace. Na konci roku 2000 operovalo na pojistném trhu 41 pojišťoven.

Dle údajů České národní banky (ČNB) působilo ke konci roku 2018 na pojistném trhu 49 subjektů. Z toho je 28 pojišťoven tuzemských, 20 zahraničních a jedna zajišťovna.

1.3.2 Faktory ovlivňující pojistný trh

Pojistný trh je ovlivňován mnoha faktory. Odvíjí se od ekonomických a legislativních podmínek, ve kterých subjekty pojistného trhu provozují svou činnost. Dále je český pojistný trh ovlivňován situací na světovém (a zejména evropském) pojistném trhu. Mezi obecné faktory, které ovlivňují pojistný trh a jeho strukturu, lze zařadit:

- stav ekonomiky státu (vývoj míry inflace, růst nebo pokles HDP, vývoj nezaměstnanosti, příjmy a výdaje apod.),
- světový pojistný a zajišťovací trh,
- situace na finančním trhu,
- legislativa (obecné právní předpisy a právní předpisy týkající se specificky pojišťovnictví),
- podmínky ve škodovosti,
- výskyt dalších finančních nástrojů, které kryjí některá rizika,
- rozsah rizik krytých státem (existence státních fondů, rozsah sociálního pojištění) (Ducháčková, 2009).

V České republice jsou rozlišovány dva systémy pojišťovnictví:

a) Komerční (soukromý) systém

Komerční systém pojišťovnictví je realizován komerčními pojišťovnami, které na základě soukromých zdrojů poskytují pojištění fyzickým a právnickým osobám. Jedná se o poskytování dobrovolného nebo povinně smluvního pojištění. Výše pojistného se odvíjí od typu a velikosti rizika.

b) Veřejný systém

Veřejný systém pojišťovnictví je realizován z veřejných zdrojů státu. Jedná se o poskytování zákonného sociálního pojištění (nemocenské, důchodové, zdravotní

a úrazové), které je realizováno veřejnosprávními institucemi pod kontrolou státu. O výši pojistného rozhoduje stát a je určeno pevně.

1.4 Subjekty veřejného pojišťovnického práva

Subjekty veřejného pojišťovnického práva tvoří významnou část finančního trhu. Tyto subjekty zprostředkovávají celou řadu činností, které hrají velkou roli v každé ekonomice.

Pojistný trh zahrnuje tyto instituce:

- pojišťovny,
- zajišťovny,
- pojišťovací zprostředkovatele,
- Českou asociaci pojišťoven jako profesní sdružení pojišťoven,
- Českou kancelář pojistitelů,
- profesní sdružení pojišťovacích zprostředkovatelů (Ministerstvo financí ČR, 2020).

1.4.1 Pojišťovny

„Pojišťovnou se rozumí právnická osoba, které bylo Českou národní bankou uděleno povolení k provozování pojišťovací činnosti“ (Zákon o pojišťovnictví, 2009). Pojišťovna jako subjekt veřejného pojišťovacího práva přebírá pojistná rizika klientů na základě pojistné smlouvy a jejího plnění. Mezi další činnosti pojišťoven, které přímo vyplývají z pojišťovací činnosti, patří například činnosti související se vznikem i správou pojištění, asistenční služby, likvidace pojistných událostí, uzavírání smluv se zajišťovnami, investování a další.

Pojišťovny nejčastěji členíme dle následujících hledisek:

- dle šíře zaměření činnosti:
 - pojišťovny specializované – specializují se na pojišťování určitých druhů nebo odvětví rizik;
 - pojišťovny univerzální – pojišťují všechny druhy rizik;
- dle předmětu poskytovaného pojištění:
 - pojišťovny životní – poskytují veškeré druhy životního pojištění;
 - pojišťovny neživotní – poskytují veškeré druhy neživotního pojištění;

- dle právní formy:
 - pojišťovny vzájemné (družstevní) – členové společnosti si poskytují vzájemnou pomoc při krytí rizika;
 - státní pojišťovny – jejich zřizovatelem je stát, který nese výsledky hospodaření;
 - akciové pojišťovny – za cíl mají dosažení zisku, základní kapitál tvoří vklady akcionářů (Rejnuš, 2008).

1.4.2 Zajišťovna

„Zajišťovnou se rozumí právnická osoba, které bylo Českou národní bankou uděleno povolení k provozování zajišťovací činnosti“ (Zákon o pojišťovnictví, 2009). Zajišťovna přebírá určitá pojistná rizika pojišťoven na základě zajišťovací smlouvy a jejího plnění. Uzavřením smlouvy se zavazuje poskytnout pojišťovně plnění v případě určité události blíže uvedené ve smlouvě. Pojišťovna se zavazuje k platbě zajistného. Mezi další činnosti zajišťoven, které vyplývají ze zajišťovací činnosti, patří například činnosti související se vznikem i správou zajištění, poskytování poradenství, investování, průzkum a analýza pojistných rizik a další.

V České republice byla doposud udělena Českou národní bankou pouze jedna licence k provozování zajišťovací činnosti. Tato licence byla udělena v roce 2008 tuzemské zajišťovně VIG RE zajišťovna, a. s. (ČNB, 2020b).

1.4.3 Pojišťovací zprostředkovatelé

„Pojišťovací zprostředkovatel je ten, kdo jako podnikatel zprostředkovává pojištění nebo zajištění“ (Zákon o distribuci pojištění a zajištění, 2018). Mezi hlavní činnosti pojišťovacího zprostředkovatele patří nabídka a předložení návrhů na sjednání, změny nebo ukončení pojištění/zajištění, provozování přípravných prací, které vedou ke sjednání, změně nebo ukončení pojištění/zajištění, poskytování doporučení a srovnávání pojištění/zajištění a také sjednání nebo změna pojištění/zajištění.

Pojištění může být zprostředkováno samostatným zprostředkovatelem, vázaným zástupcem, doplňkovým pojišťovacím zprostředkovatelem nebo pojišťovacím zprostředkovatelem s domovským členským státem jiným, než je ČR.

Pojišťovací zprostředkovatelé představují mezičlánky mezi klientem a pojišťovnami, které usnadňují jejich styk. Obecně rozlišujeme dva typy zprostředkovatelů. Zprostředkovatele, kteří vykonávají činnost pouze pro jednu pojišťovnu (pojistitele), a zprostředkovatele,

kteří vykonávají činnost pro více pojistitelů. Zprostředkovateli pojištění mohou být například agenti, poradci, makléři apod.

1.4.4 Česká asociace pojišťoven

Česká asociace pojišťoven (ČAP) je právnickou osobou sídlící v Praze, která je zájmovým sdružením komerčních pojišťoven. Vznikla za účelem prosazování a hájení zájmů pojišťoven v asociaci a jejich klientů. Hlavními úkoly ČAP je koordinace, zastupování a prosazování zájmů pojišťoven, sjednocení pravidel a postupů členů, tvorba informačních nástrojů pro veřejnost a její informovanost, odstraňování rozporů mezi členy asociace, tvorba pravidel etického chování atd. (Karfíková a spol., 2018).

ČAP v současné době sdružuje 25 řádných členů a 3 členy se zvláštním statutem. Za řádné členy jsou považovány pojišťovny, které podnikají na území České republiky a splňují podmínky definované zákonem o pojišťovnictví. Členové se zvláštním statutem jsou specializovaná sdružení pojišťovacích odborníků a právnické osoby (mimo pojišťovny), které působí v pojišťovnictví. Mezi členy se zvláštním statutem patří Česká kancelář pojistitelů, Exportní garanční a pojišťovací společnost, a. s. a VIG RE (Česká asociace pojišťoven, 2020).

1.4.5 Česká kancelář pojistitelů

Česká kancelář pojistitelů je právnickou osobou, která sdružuje pojistitele na území ČR, kteří mají oprávnění poskytovat pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla. Česká kancelář pojistitelů spravuje garanční fond, hraniční pojištění a také je informačním střediskem.

1.4.6 Profesní sdružení pojišťovacích zprostředkovatelů

Mezi profesní sdružení pojišťovacích zprostředkovatelů patří Komora pojišťovacích zprostředkovatelů, Asociace českých pojišťovacích makléřů, Asociace finančních zprostředkovatelů a finančních poradců, Česká komora samostatných likvidátorů pojistných událostí a také Unie společností finančního zprostředkování a poradenství.

2 MĚŘENÍ TRŽNÍ SÍLY

Tato kapitola je věnována způsobům měření tržní síly. Mezi nejčastěji používané způsoby měření tržní síly patří míra koncentrace, tržní podíl, Lernerův index a Herfindahl-Hirschmanův Index. Každý z těchto ukazatelů, jejich stručný popis a vzorec k výpočtu je přiblížen v následující části této práce. Literatura neurčuje, který způsob je k měření tržní síly nejvhodnější, jelikož žádný z indexů nedokáže s naprostou přesností určit situaci na trhu. „Tržní silou se zpravidla rozumí stupeň, v jakém má firma možnost ovlivňovat cenu“ (Jurečka, 2010). Podobnou definici tržní síly uvádí i Pindyck a Rubinfeld (2015): „tržní síla je schopnost ovlivnit cenu statku, jak ze strany prodejce, tak i ze strany kupujícího“. Příčinou vzniku tržní síly může být například omezený počet výrobců na trhu, vlastnictví licencí, patentů a know-how, výroba diferencovaných produktů, regulace státu atp. Stupeň tržní síly určuje, jaký má firma či skupina firem vliv na cenu a množství vyrobené produkce v daném odvětví.

Tržní sílu měříme na nedokonale konkurenčních trzích. Chování pojišťoven je ovlivňováno druhem tržní struktury, ve které se nacházejí. Vliv na chování firem má počet působících firem v odvětví, a to, zda mají vliv na utváření tržních cen nebo zda existují bariéry vstupu do odvětví. Obecně rozlišujeme tři typy tržní struktury, které se v ekonomické realitě vyskytují – monopolistickou konkurenci, oligopol a monopol. Tyto tři typy jsou blíže charakterizovány v tabulce 2.

Tabulka 2: Typy tržních struktur

Typ	Počet firem v odvětví	Vliv firmy na cenu	Produkt	Bariéry vstupu
Monopolistická konkurence	velký počet malých firem	částečný	diferencovaný	Žádné
Oligopol	malý počet firem s velkým tržním podílem	částečný	v různé míře diferencovaný	částečné
Monopol	jedna firma	silný	specifický (nemá blízké substituty)	maximální

Zdroj: Jurečka, 2010

2.1 Tržní podíl

Tržní podíl představuje procento, jaké má firma (její produkce nebo jednotlivé produkty a služby) z celkového objemu prodeje na relevantním trhu. Pro účely této práce tedy vyjadřuje podíl jednotlivých pojišťoven na celkovém trhu. Tržní podíl se udává v procentech a za určité

časové období, nejčastěji za rok. Jak uvádí Pindyck a Rubinfeld (2015), tržní podíly jsou určeny nejen cenami, ale i schopností firmy odlišit svůj produkt od ostatních na trhu. Matematicky lze výpočet tržního podílu vyjádřit následovně:

$$TP = \frac{q_i}{K_T} * 100 \quad (1)$$

kde TP je tržní podíl (%), q_i objem prodeje podniku, $i = 1, 2, \dots, n$ a K_T je celkový objem prodeje odvětví (Grosová, 2002).

Čím větší je tržní podíl, tím větší část trhu pojišťovna pokrývá. Vyšší tržní podíl vede k vyšší ziskovosti a výkonnosti podniku, jelikož firma dokáže ovlivnit cenu a množství výroby v odvětví. Pokud je hodnota tržního podílu 100 %, jedná se o monopol.

2.2 Míra koncentrace

Míra koncentrace, anglicky concentration ratio (CR), je jedním z nejčastěji používaných ukazatelů tržní síly zejména pro jeho jednoduchost výpočtu. Další výhodou tohoto ukazatele je jeho možnost využití v jakémkoliv odvětví ekonomiky. Vyjadřuje neváženou sumu tržních podílů X největších pojišťoven na trhu. Matematické vyjádření míry koncentrace je:

$$CR_X = \sum_{i=1}^X S_i \quad (2)$$

kde CR_x je míra koncentrace x pojišťoven, S_i je procentní podíl i -té pojišťovny na daném trhu a x vyjadřuje počet největších pojišťoven na trhu, pro které je míra koncentrace počítána.

Do výpočtu S_i lze obecně dosadit různé výstupy jako například obrat, počet vyrobených kusů, velikost aktiv atd. Míra koncentrace je relativní ukazatel a nabývá hodnot od 0 % do 100 %. Čím je ukazatel vyšší, tím je i vyšší koncentrace na daném trhu. Hodnota 0 % představuje dokonalou konkurenci, zatímco 100 % odpovídá situaci monopolu (Zemplerová, 1999).

2.3 Lernerův index

Lernerův index (LI) se používá zejména k hodnocení tržní síly určité firmy. LI se vypočítá jako rozdíl ceny výstupu a mezních nákladů dělený cenou výstupu. *Jeho hodnota je inverzní k hodnotě vlastní elasticity poptávky na daném relevantním trhu* (Marek, 2013). Ukazatel lze zapsat následujícím vzorcem:

$$LI = \frac{(P-MC)}{P} = \frac{1}{E_d} \quad (3)$$

kde P je cena výstupu pojišťovny a MC její mezní náklady.

LI nabývá hodnoty v intervalu od nuly do jedné a platí, že čím více se hodnota blíží k jedné, tím je tržní síla dané pojišťovny větší. Lernerův index rovnající se jedné představuje situaci absolutního monopolu, kdy má firma možnost určovat ceny, jelikož cena výstupu je vyšší než mezní náklady. Nulové hodnoty pak představují existenci dokonale konkurenčního trhu, kdy firma není schopna určovat ceny.

2.4 Herfindahl – Hirschmanův Index

Dalším velmi využívaným ukazatelem měření koncentrace je Herfindahl-Hirschmanův index (HHI). Na rozdíl od míry koncentrace, HHI klade důraz na tržní sílu a pozici velkých firem v odvětví a přiřazuje větší váhu dominantním firmám. Lze ho v ekonomice použít pro určení koncentrace v nejrůznějších odvětvích. Vypočítá se jako suma čtverců jednotlivých relativních podílů všech pojišťoven na trhu. Matematicky lze HHI vyjádřit:

$$HHI = \sum_{i=1}^n \left(\frac{q_i}{K_T} \right)^2 = \sum_{i=1}^n S_i^2 \quad (4)$$

kde n je počet pojišťoven na trhu, q_i je produkce i -té pojišťovny, $k = 1, 2, \dots, n$, K_T představuje objem produkce celého trhu a S_i je tržní podíl i -té pojišťovny.

HHI může nabývat hodnot od 0 do 10 000. Čím nižší je hodnota ukazatele, tím nižší je míra koncentrace na daném trhu a tím více se trh podobá dokonalé konkurenci a naopak. Pokud se HHI rovná 10 000, jedná se o čistý monopol. Firmě tedy patří 100% podíl na trhu ($HHI = 100^2 = 10\,000$). Rozdělení hodnot HHI je uvedeno v tabulce níže. Je důležité zmínit, že index HHI je využíván i ČNB v rámci teorie antimonopolní politiky k měření koncentrace určitého odvětví na trhu.

Tabulka 3: Stupeň koncentrace trhu dle hodnot indexu HHI

Hodnota HHI	Koncentrace trhu
$HHI < 1\,000$	Nekonzentrovaný
$1\,001 < HHI < 1\,800$	Mírně koncentrovaný
$HHI > 1\,801$	Vysoce koncentrovaný

Zdroj: Bim, 2001

3 LITERÁRNÍ REŠERŠE

Tato část práce se zabývá rešerší odborných článků a vědeckých studií na téma tržní síla v pojišťovnictví a témata tomu podobná, které byly publikované v naší i zahraniční literatuře, odborných časopisech a sbornících. Celkem bylo vybráno 7 odborných článků týkajících se dané problematiky. Autoři studií přinášejí různé názory, výsledky a metody.

V každé z následujících podkapitol je představen odborný článek či studie, její autor a rok vydání. Dále jsou uvedena data, která byla zkoumána, ukazatele a použité metody a závěry, ke kterým autor došel.

3.1 An Empirical Investigation of Market Structure, Efficiency, and Performance in Property-Liability Insurance

Jako první je uvedena studie „An Empirical Investigation of Market Structure, Efficiency, and Performance in Property-Liability Insurance“ (Empirické šetření tržní struktury, efektivnosti a výkonnosti v pojištění odpovědnosti za škodu na majetku), kterou napsali Byeongyong Paul Choi a Mary A. Weiss v roce 2005. Od tohoto roku byla studie citována celkem 264krát.

Jak již vyplývá z názvu, tato studie se zabývá vztahy mezi strukturou trhu a výkonem v oblasti pojištění odpovědnosti za škodu v letech 1992-1998. Testovány jsou celkem tři hypotézy: hypotéza Structure-conduct-performance (SCP) neboli struktura-chování-výkon, hypotéza relativní tržní síly (RMP) a hypotéza efektivní struktury (ES). Studie byla provedena na pojišťovnách v USA, které vykazaly údaje National Association of Insurance Commissioners (NAIC) v období 1992-1998. Z tohoto vzorku byly vyloučeny pojišťovny se ztrátou, se zápornou hodnotou aktiv a pojistného, se zápornými vstupy nebo výstupy a pojišťovny s minimálním podílem na trhu.

Hypotéza modelu SCP předpokládá, že vyšší koncentrace (tzn. menší počet firem na trhu) způsobuje méně konkurenční chování pojišťoven a vede k větší ziskovosti. Říká, že tržní síla firmy roste s koncentrací. Hypotéza ES říká, že efektivnější firmy získávají větší podíl na trhu na úkor menších a méně efektivních firem, což přináší růst zisků, který odpovídá růstu koncentrace. Obě tyto hypotézy dochází k závěru, že existuje vztah mezi ziskem a koncentrací. Hypotéza relativní tržní síly říká, že firmy, které mají velký podíl na trhu a dobře diferencovaný produkt, jsou schopny uplatnit tržní sílu.

V této studii je v modelech přímo zahrnuta efektivita nákladů a výnosů, čímž se liší od dříve publikovaných studií. K testování všech tří hypotéz je využit lineární regresní model.

Výsledkem studie je, že cena i zisk pozitivně souvisí s koncentrací trhu. Tento vztah nabývá významnosti 10 % nebo lepší. Hypotéza SCP byla potvrzena. Koeficient podílu na trhu negativně souvisí s cenou, zatímco pozitivně souvisí se ziskem. Hypotéza RMP nebyla potvrzena, jelikož se v rámci této hypotézy očekává významný pozitivní koeficient pro proměnnou podíl na trhu. Negativní efektivita nákladů podporuje hypotézu ES, která předpokládá, že efektivnější firmy mohou stanovit nižší ceny než konkurenti a tím získat vyšší podíl na trhu, což vede k růstu koncentrace. Výsledky studie podporují hypotézu ES pro celé období vzorku. Regulační orgány by se měly více zajímat o efektivitu (jak nákladů, tak výnosů) spíše než o tržní sílu, která může nastat v důsledku konsolidace.

3.2 Do Health Insurers Possess Market Power?

Další článek sepsali autoři Laurie J. Bates, James I. Hilliard a Rexford E. Santerre a nese název „Do Health Insurers Possess Market Power?“ (Mají zdravotní pojišťovny tržní sílu?). Tato studie byla napsána ve Spojených státech v roce 2012 a byla doposud citována 30krát.

Tato studie analyzuje dopad tržní síly zdravotních pojišťoven na procento osob krytých soukromým zdravotním pojištěním. Má za úkol zjistit, zda zdravotní pojišťovny uplatňují tržní sílu na svých trzích. Pokud by nekonkurenceschopný trh se zdravotními pojišťovnami využíval tržní síly, může to mít za následek vyšší pojistné a nižší počet pojištěných osob. K analýze je využit soubor dat ze všech 50 amerických států a District of Columbia z období 2001-2007. Údaje o pojistném jsou získány z NAIC.

Vzhledem ke klesající křivce poptávky způsobí zvýšení ceny pojistného pokles poptávaného množství pojistných produktů. Tento předvídaný pokles množství tvoří základ modelu, kde dominanci firem zachycuje Herfindahl-Hirschmanův index (konkrétně zpožděná míra *HHI*). Dále model zohledňuje bariéry vstupu na trhu a různé podmínky nabídky a poptávky na trhu.

Výsledky studie naznačují, že zdravotní pojišťovny s vyšší mírou *HHI* mají menší počet osob s individuálně zakoupeným zdravotním pojištěním. Výsledky vícenásobné regrese také naznačují, že lidé kupující individuálně zakoupené zdravotní pojištění jsou více ovlivňováni koncentrací trhu zdravotních pojišťoven než jednotlivci, kterým je nabízeno pojištění sponzorované zaměstnavatelem. Dále bylo díky studii zjištěno, že objem pojistného je vyšší ve státech s více koncentrovaným trhem zdravotního pojištění, *ceteris paribus*, a ještě vyšší ve státech bez regulace sazeb. Výsledky studie odpovídají ekonomické teorii.

3.3 Market Structure, Efficiency, and Performance in the European Property-Liability Insurance Industry

Studie „Market Structure, Efficiency, and Performance in the European Property-Liability Insurance Industry“ (Tržní struktura, efektivnost a výkonnost na evropském trhu pojištění odpovědnosti za škodu na majetku) je obdobná první výše zmíněné studii. Byla napsána v roce 2011 a jejími autory jsou Thomas R. Berry-Stölzle, Mary A. Weiss a Sabine Wende. Tato studie byl citována 23krát a navazuje na předchozí studii Mary A. Weiss z roku 2005, která byla citována celkem 132krát.

Studie analyzuje dopad restrukturalizace a konsolidace evropského pojistného trhu na spotřebitele. Stejně jako v první, výše zmíněné studii, jsou testovány tři hypotézy – hypotéza SCP, hypotéza relativní tržní síly a hypotéza efektivní struktury. Hypotéza SCP uvádí, že pokles počtu pojišťoven na trhu může vést k tajným dohodám mezi nimi. Dle hypotézy relativní tržní síly mohou pak pojišťovny, které získají vyšší míru tržní síly, této síly využít nepříznivě pro spotřebitele (např. zvýšit cenu). Hypotéza efektivní struktury říká, že efektivnější pojišťovny mohou stanovit nižší ceny než konkurenti, což jim umožňuje získat větší podíl na trhu. V případě této hypotézy může být konsolidace výhodná jak pro pojišťovny, tak i pro spotřebitele. Účelem tohoto výzkumu je otestovat tyto tři hypotézy na evropském trhu pojištění odpovědnosti za škodu na majetku. K výzkumu je využit soubor dat získaný z A. M. Best (Statement File Global) z let 2003–2007. Vzorek dat je složen ze všech neživotních pojišťoven, které operují na trhu ve dvanácti evropských zemích.

K testování hypotéz se využívá jednoduché lineární regrese – metody nejmenších čtverců a dvoustupňové metody nejmenších čtverců.

Výsledky studie silně podporují hypotézu ES, jelikož nákladově efektivnější pojišťovny stanovují nižší ceny než jejich méně efektivní konkurenti. Hypotéza SCP nebyla výsledky studie podpořena. Pouze extrémně omezená podpora byla nalezena pro hypotézu relativní tržní síly. Regulační orgány v oblasti evropského pojišťovnictví by tedy neměly být příliš znepokojeny rostoucí konsolidací v pojišťovacím průmyslu. Byla podpořena zejména hypotéza ES, která uvádí, že konsolidace může být výhodná jak pro spotřebitele, tak i pro pojišťovny.

3.4 Insurance Market Assessment in the Czech Republic

Martina Borovcová, z Technické univerzity v Ostravě, napsala v roce 2013 studii „Insurance Market Assessment in the Czech Republic“ (Hodnocení pojistného trhu v České republice).

Jak již vyplývá z názvu, účelem této studie je posouzení a zhodnocení českého pojistného trhu. Trh je hodnocen jako celek, ale i jeho jednotlivá odvětví (životní a neživotní pojištění) pomocí kvalitativních, kvantitativních a modifikovaných ukazatelů, a to v letech 2006 - 2011. Tato studie je součástí zápisu deváté mezinárodní vědecké konference na téma Financial Management of Firms and Financial Institutions, která se uskutečnila v září 2013 v Ostravě.

Z kvalitativních ukazatelů je v analýze použit ukazatel škodovosti a ukazatel pojištěnosti. Dále je úroveň pojistného trhu v České republice hodnocena pomocí vývoje kvantitativních ukazatelů (ukazatel hrubého předepsaného pojistného, počet komerčních pojišťoven, počet zaměstnanců, ukazatel pojistného plnění, koncentrace pojistného trhu s využitím indexu *HHI*, počet vyřízených pojistných událostí, počet uzavřených pojistných smluv).

Dle ukazatele koncentrace pojistného trhu je český pojistný trh hodnocen jako středně koncentrovaný. Jako vysoce koncentrovaný byl až do roku 2009 vyhodnocen trh s neživotním pojištěním. Důvodem je zákonné pojištění odpovědnosti zaměstnavatele za pracovní úrazy, které je nabízené pouze dvěma pojišťovnami (z rozhodnutí státu). Tyto pojišťovny tak mají významný tržní podíl.

Pojistný trh v České republice byl v této studii během let 2006 - 2011 zhodnocen jako vyvíjející se. Neustále měnící se hodnoty sledovaných ukazatelů neprokazují ve sledovaném období stagnaci trhu. K vývoji trhu přispěl zejména růst předepsaného pojistného, koncentrace pojistného trhu, vývoj ukazatele počtu uzavřených smluv a vývoj počtu pojišťoven. Na druhou stranu za negativně ovlivňující je považován ukazatel pojistného plnění a škodovosti. Pokud by bylo k analýze využito pouze kvalitativních ukazatelů, byl by vývoj českého pojistného trhu označen jako negativní.

3.5 Market structure, efficiency, and profitability of insurance companies in Ghana

Studie „Market structure, efficiency and profitability of insurance companies in Ghana“ (Tržní struktura, efektivnost a ziskovost pojišťoven v Ghaně) byla napsána v roce 2015 a jejími autory jsou Abdul Latif Alhassan, Geroge Kojo Addisson a Michael Effah Asamoah. Studie byla citována za pět let celkem 50krát. Tato studie vznikla za účelem prozkoumání dopadu regulace tržní struktury na ceny produktů pojišťoven v Ghaně. Výsledky studie pomohou pochopit chování pojišťoven na trzích a také pomohou ve formování regulačních opatření, které mají za úkol zajistit dobré podmínky jak spotřebitelům, tak i celému odvětví. Během výzkumu je opět testována hypotéza SCP, a to jak pro trh s životním, tak i s neživotním pojištěním.

K výzkumu bylo využito panelových dat 14 životních a 22 neživotních pojišťoven od roku 2007 do roku 2011. Pro testování hypotézy SCP autoři použili *HHI* a ukazatel míry koncentrace. Na trhu s neživotním pojištěním nebyla hypotéza SCP podpořena. Protichůdné výsledky se objevily na trhu s životním pojištěním, což je nejspíše způsobeno malým počtem pojišťoven na trhu s životním pojištěním. Výsledky výzkumu rovněž poukazují na rostoucí úroveň konkurence v obou odvětvích. Nicméně na trhu s životním pojištěním je efektivnost na vysoké úrovni ve srovnání s odvětvím neživotního pojištění.

3.6 Competition and Efficiency in the Dutch life insurance industry

„Competition and Efficiency in the Dutch life insurance industry“ (Konkurence a efektivnost na nizozemském pojistném trhu) je odborný článek, který byl vydán v roce 2008 v časopise *Applied Economics*. Autory tohoto článku jsou Jacob A. Bikker a Michael van Leuvensteijn. Jak již vyplývá z názvu, tento článek vznikl za účelem průzkumu efektivnosti a konkurenčního chování na pojistném trhu v Nizozemí. Počet citací tohoto článku dosahuje hodnoty 151.

Tento článek využívá dat bývalého Nizozemského úřadu pro dohled nad pojišťovnictvím, který se později spojil s *Nederlandsche Bank*. Údaje poskytly nizozemské životní pojišťovny v rámci dohledu v letech 1995 - 2003.

Konkurenční podmínky trhu jsou zkoumány kvalitativním i kvantitativním způsobem. Z kvalitativního hlediska průzkumu je zkoumána struktura trhu. Na straně nabídky je tržní síla pojišťoven omezena kvůli jejich četnosti, což přispívá ke zdravým konkurenčním podmínkám. Na straně poptávky je síla spotřebitelů omezená, zejména kvůli neprůhlednosti produktů životního pojištění, dále také proto, že existuje jen málo možností, jak substituovat pojistné smlouvy.

Jako kvantitativní měřítko konkurence je zvolena efektivnost, jelikož se předpokládá, že větší konkurence nutí pojišťovny, aby fungovaly efektivněji. Z toho vyplývá, že vysoká efektivnost může naznačovat existenci konkurence. V rámci studie je rozlišována tzv. „scale efficiency“ a „X-efficiency“, kdy *scale efficiency* souvisí s objemem produkce a *X-efficiency* s manažerskou schopností snižovat výrobní náklady.

Odhady naznačují, že existují úspory z rozsahu a dosahují v průměru 20 %. Díky studii bylo zjištěno, že úroveň úspor z rozsahu nizozemských pojišťoven je hluboko pod odhadovanou optimální velikostí. Z toho vyplývá, že by nizozemskému trhu životního pojištění mohla prospět konsolidace. Konsolidací by se tak zvýšily tržní podíly a také konkurence. Dále bylo zjištěno, že odhad nákladové X-inefektivnosti se pohybuje v průměru okolo 25 %, což je

úroveň, která by se na trhu se zvýšenou konkurencí neočekávala. Dalším ukazatelem, který byl ve studii použit, je zisková marže. Bylo vypořádováno, že ta je v nizozemských životních pojišťovnách ve srovnání s pojišťovnami v jiných evropských zemích vysoká. Což by mohlo naznačovat menší konkurenční tlak v Nizozemí. Dále je využit indikátor Boone, který měří míru konkurence jako elasticitu zisku k mezním nákladům. Výsledky tohoto indikátoru ukazují na slabou konkurenci v odvětví životního pojištění na rozdíl od ostatních odvětví služeb.

Výsledky této studie neumožňují vyvozovat silné závěry o konkurenci na pojistném trhu, jelikož analýza je prováděna na souhrnné úrovni. Nicméně všech pět indikátorů přesto poukazuje na nedostatek konkurence.

3.7 Information sharing, market competition and Antitrust intervention: A lesson from the Italian insurance sector

Za účelem vyhodnocení pokuty, kterou v roce 2000 udělil protimonopolní úřad 39 italským pojišťovnám za jejich údajné protisoutěžní chování v důsledku dlouhodobé výměny informací na trhu pojištění automobilů, vznikla studie „Information sharing, market competition and Antitrust intervention: A lesson from the Italian insurance sector“ (Sdílení informací, konkurence na trhu a protimonopolní opatření: Poučení z italského sektoru pojištění). Autorem studie je Paolo Coccorese z univerzity v Salernu v Itálii. Byla napsána v roce 2012 a publikována v časopise Applied Economics, který je recenzovaným časopisem. Tento časopis pokrývá nejrůznější problémy z oblasti mikro i makroekonomie a mnoha dalších oblastí. Tento článek byl citován 44krát.

V tomto článku je studována intervence italského protimonopolního úřadu na trhu pojištění automobilů, která vedla k pozoruhodným pokutám u několika pojišťoven obviněných z protisoutěžního jednání vyplývajícího z výměny citlivých informací. Jelikož v Itálii došlo v roce 1994 k výraznému navýšení cen, které měli zákazníci platit, protimonopolní úřad vyhodnotil tento růst cen jako důkaz tajné dohody, díky které došlo k výměně informací a udělil jim značnou pokutu. Pro zjištění, zda byla pokuta oprávněná, či ne, je aplikována metodika Rosse-Panzarovi H-statistiky, která se používá jako test hodnocení typu a stupně konkurence na trhu. Výhodou této metodiky je, že je méně náročná na data než jiné testy. K analýze jsou využity data z rozvah pocházející z komplexní databáze mezinárodních veřejných a soukromých pojišťoven, kterou spravuje společnost Fitch Ratings. Jedná se o data 39 italských pojišťovacích společností za období 1998 - 2003, které jsou klasifikovány jako kombinované a neživotní pojišťovny.

Výsledky studie ukazují, že ve sledovaném období není možné odmítnout hypotézu monopolizace trhu společností, které byly pokutované. Ačkoliv výměna informací mohla v zásadě zlepšit efektivnost na italském pojistném trhu, sdílení informací vedlo ke kooperativnímu chování, které bylo důvodem zásahu protimonopolního úřadu.

3.8 Shrnutí

Na základě předchozích podkapitol, ve kterých byly představeny vybrané studie a odborné články, jsou v následující tabulce shrnuty nejdůležitější poznatky – předmět zkoumání, použitá metoda a výsledky, ke kterým autoři došli.

Tabulka 4: Shrnutí literární rešerše

An Empirical Investigation of Market Structure, Efficiency, and Performance in Property-Liability Insurance	
Předmět zkoumání	Vztahy mezi strukturou trhu a výkonem v oblasti pojištění odpovědnosti za škodu v USA (hypotézy SCP, ES a RMP)
Metoda	Lineární regresní model
Výsledek	Cena i zisk pozitivně souvisí s koncentrací trhu. Podíl na trhu negativně souvisí s cenou, ale pozitivně se ziskem. Efektivnější pojišťovny mohou stanovit nižší ceny a tím získat větší podíl na trhu, což vede k růstu koncentrace.

Do Health Insurers Possess Market Power?	
Předmět zkoumání	Dopad tržní síly zdravotních pojišťoven na procento osob krytých soukromým zdravotním pojištěním
Metoda	Herfindahl-Hirschmanův index, vícenásobná regrese
Výsledek	Zdravotní pojišťovny s vyšší mírou HHI mají tendenci zvyšovat cenu pojistného, což má za následek menší počet osob s individuálně zakoupeným zdravotním pojištěním.

Market Structure, Efficiency, and Performance in the European Property-Liability Insurance Industry	
Předmět zkoumání	Dopad restrukturalizace a konsolidace evropského pojistného trhu na spotřebitele (hypotézy SCP, ES a RMP)
Metoda	Metoda nejmenších čtverců a dvoustupňová metody nejmenších čtverců
Výsledek	Nákladově efektivnější pojišťovny stanovují nižší ceny než jejich konkurenti, což je výhodné jak pro spotřebitele, tak i pro pojišťovny.

Insurance Market Assessment in the Czech Republic	
Předmět zkoumání	Zhodnocení českého pojistného trhu v letech 2006-2011
Metoda	Analýza kvalitativních, kvantitativních a modifikovaných ukazatelů
Výsledek	Pojistný trh byl zhodnocen jako vyvíjející se. Při využití pouze kvalitativních ukazatelů by byl vývoj trhu označen jako negativní.

Market structure, efficiency, and profitability of insurance companies in Ghana	
Předmět zkoumání	Dopad regulace tržní struktury na ceny produktů pojišťoven v Ghaně (hypotéza SCP)
Metoda	Herfindahl-Hirschmanův index, ukazatel míry koncentrace
Výsledek	Na trhu s životním pojištěním je díky malému počtu pojišťoven na trhu efektivita na vysoké úrovni. Trh s neživotním pojištěním je méně koncentrovaný a dochází tak k více konkurenčnímu chování pojišťoven a nižší ziskovosti.

Competition and Efficiency in the Dutch life insurance industry	
Předmět zkoumání	Konkurence a efektivita na pojistném trhu v Nizozemí
Metoda	Analýza strukturálních rysů trhu, scale efficiency a X-efficiency, zisková marže a indikátor Boone
Výsledek	Všech pět indikátorů poukazuje na nedostatek konkurence na nizozemském pojistném trhu.

Information sharing, market competition and Antitrust intervention: A lesson from the Italian insurance sector	
Předmět zkoumání	Vliv monopolního chování pojišťoven (tajné dohody a výměna informací) na ceny pojistného v Itálii
Metoda	Rosse-Panzarova H-statistika
Výsledek	Výměna informací může vést ke zvýšení efektivity pojistného trhu, nicméně způsobuje kooperativní/monopolní chování. Kvůli sdílení informací dochází k navýšení cen pojistného.

Zdroj: Vlastní zpracování na základě předcházejících kapitol

4 ANALÝZA TRŽNÍ SÍLY V POJIŠŤOVNICTVÍ

Tato kapitola je rozdělena na tři části. První část je věnována analýze pojistného trhu ČR. Na pojistný trh je nahlíženo z hlediska vývoje bilanční sumy, výše předepsaného pojistného za celý sektor, vývoje zisku a dále je spočítána rentabilita aktiv a rentabilita vlastního kapitálu. V neposlední řadě je zjišťována koncentrace pojistného trhu pomocí již výše zmíněného ukazatele *HHI*. Druhá část této kapitoly se zaměří na analýzu nejvýznamnějších pojišťoven z hlediska výše zisku, velikosti aktiv a rentability aktiv a dále na míru koncentrace těchto pojišťoven. Třetí část kapitoly je věnována tržní síle v pojišťovnictví a jejímu vztahu k relevantním finančním ukazatelům. Bude zjišťováno, zda existuje přímý nebo nepřímý vztah mezi koncentrací a ziskovostí.

4.1 Analýza pojistného trhu

Jak již bylo zmíněno výše, tato podkapitola je zaměřena na analýzu pojistného trhu ČR v letech 2010 – 2018. V první polovině sledovaného období se mění podoba pojišťovnictví i struktura pojistných trhů. Vznikají nová rizika, mění se jejich rozsah i výskyt. V návaznosti na změny, které probíhají na pojistném trhu, dochází k přehodnocování regulace pojišťovnictví ze strany státu. Dále také dochází ke změnám na finančních trzích. Regulace se promítá zejména na důsledném sledování solventnosti pojišťoven a je kladen důraz na finanční stabilitu pojišťoven. Dalším cílem změn v regulaci pojišťovnictví je transparentnost a vyšší míra informovanosti klientů o pojistných produktech, o výnosech a rizicích, o tvorbě cen atp.

Ve sledovaném období dochází ke změně poměru mezi životním a neživotním pojištěním. V první polovině období je poměr 40:60 ve prospěch neživotního pojištění, na rozdíl od zemí západní Evropy, kde je poměr opačný. V druhé polovině sledovaného období převyšuje dynamika růstu neživotního pojištění růst životního pojištění. Na toto téma se blíže zaměří podkapitola o výši předepsaného pojistného níže.

Český pojistný trh se také mění díky dostupnosti nových technologií a nových metod prodeje pojistných produktů. Stále více klientů upřednostňuje přímý prodej prostřednictvím internetu, telefonu, telemarketingu nebo například direct mailingu. Výhodou těchto metod je jejich téměř neomezená dostupnost, jak časová, tak místní, dále také rychlost odezvy, aktuálnost a nižší náklady na distribuci. Nevýhodou využití internetu při prodeji pojistných produktů ale mohou být pochybnosti o bezpečnosti dat, které klienti poskytují, nebo také dostupnost internetu. V dnešní době je sice téměř samozřejmostí mít internetové připojení v každé domácnosti, avšak

stále existují skupiny lidí, které internet nemají nebo jednoduše upřednostňují osobní kontakt. Tyto nové metody prodeje se dají aplikovat pouze na ty pojistné produkty, které nevyžadují vysokou míru poradenství. Může jít například o pojištění domácnosti, cestovní pojištění nebo pojištění motorových vozidel.

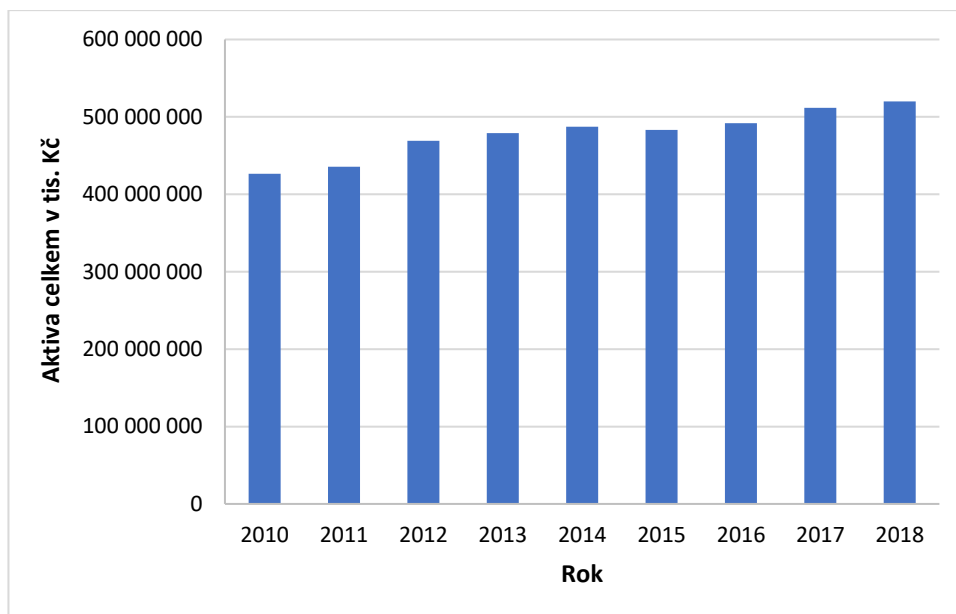
V neposlední řadě ovlivňuje do jisté míry vývoj pojistného trhu v posledních letech narůstající počet a rozsah živelních katastrof a katastrof způsobených člověkem. V ČR se jedná zejména o povodně, krupobití a bouře. V důsledku výskytu těchto katastrofických událostí vznikají velké škody a ty mají vliv na přístup pojistitelů a zajišťovatelů k jejich krytí. Pojistitelé a zajišťovatelé pak přehodnocují rizika spojená s těmito katastrofami a dochází ke změnám v tarifech zajišťovacího a pojistného, ve formách zajištění i pojistitelnosti jednotlivých rizik.

Dalším faktorem, který má vliv na strukturu a vývoj pojistného trhu, jsou pojistné produkty. Jejich struktura se za poslední roky významně změnila. Z nejběžnějších pojistných produktů, jako jsou například produkty orientované na krytí škod na přepravě, na majetku, krytí rizika smrti, se nabídka rozšiřuje o další pojistné produkty. Produkty, které se zaměřují na rizika spojená se zdravím lidí, na rizika finančních ztrát, environmentální rizika, rizika vyplývající z informačních technologií atp. V rámci životního pojištění jde zejména o investiční a spořicí životní pojištění.

Po představení faktorů, které mají vliv na pojistný trh, lze postoupit k samotné analýze. K této analýze bylo využito dat z Databáze časových řad ARAD ČNB a statistických údajů dle metodiky ČAP. V následujících podkapitolách budou jednotlivě představeny ukazatele a jejich vývoj.

4.1.1 Vývoj bilanční sumy

První položka, která bude zkoumána, je bilanční suma pojišťoven neboli velikost aktiv/pasiv. Bilanční suma sektoru pojišťovnictví je tvořena průměrně ze 72 % investicemi. Ve struktuře investic dlouhodobě převažují investice do dluhových cenných papírů, hlavně státních dluhopisů. Na straně pasiv dochází v průběhu celého období k pomalému posilování kapitálové vybavenosti.

Obrázek 1: Vývoj bilanční sumy na pojistném trhu

Zdroj: Vlastní zpracování dle ČNB (2020a)

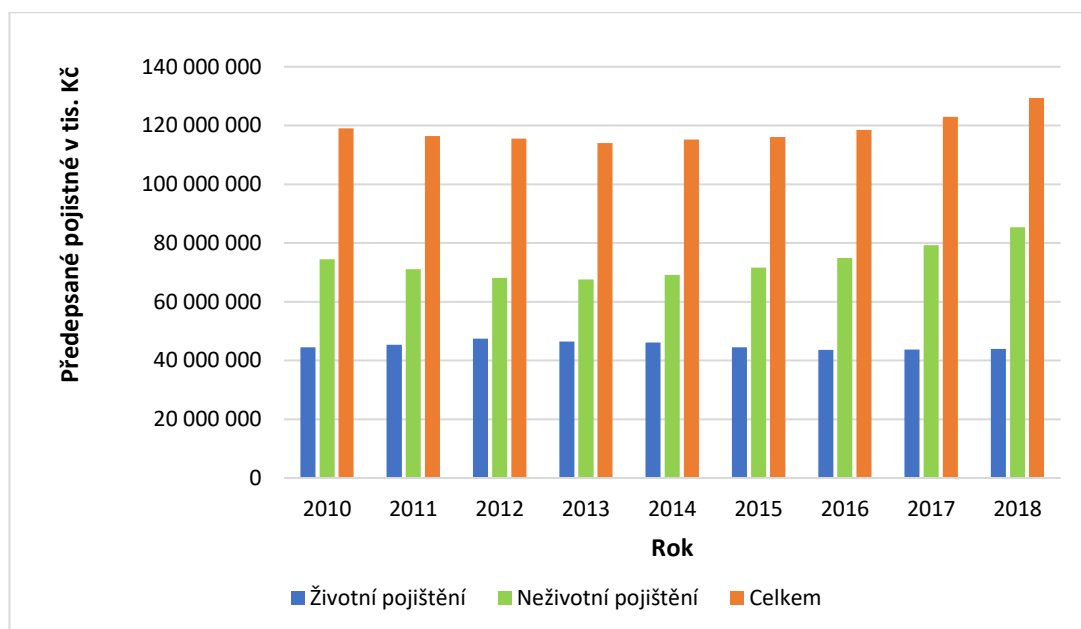
Jak ukazuje obrázek 1, celkový trend bilanční sumy pojišťovnictví je ve sledovaném období rostoucí. Průměrná meziroční změna je 2,5 %. Mezi lety 2010 – 2018 se bilanční suma zvýšila o pětinu. Výjimku tvoří rok 2015, kdy se bilanční suma snížila o 0,9 %. Důvodem tohoto poklesu byl klesající trend výnosnosti kvalitních aktiv, která tvoří převážnou část bilanční sumy pojišťoven. V roce 2015 tvořily dluhové cenné papíry cca 60 % aktiv pojišťoven a na sekundárním trhu dluhopisů jejich výnosnost klesla do záporných hodnot. Na primárním trhu se nabídka dluhopisů, které mají kladnou výnosnost, snížila.

Český pojistný sektor je považován za stabilní a odolný vůči rizikům. Odolnost je pravidelně testována ČNB prostřednictvím dohledových zátěžových testů. Tyto testy jsou výsledkem spolupráce ČNB a jednotlivých pojišťoven. Výsledky testů ukazují, že český pojistný sektor jako celek je dostatečně kapitálově vybaven i v případě působení nepříznivých šoků. Sektor je tedy schopen ustát i relativně významná rizika a jejich případné změny.

4.1.2 Výše předepsaného pojistného

Druhá položka, která bude v jedné z podkapitol analyzována je výše předepsaného pojistného. Výše předepsaného pojistného je jeden z nejčastěji používaných ukazatelů k posouzení situace na pojistném trhu. Na následujícím obrázku lze sledovat vývoj předepsaného pojistného v tis. Kč v letech 2010 – 2018. Graficky znázorněná data byla získána ze statistických údajů dle metodiky ČAP a od roku 2013 údaje nezahrnují přeshraniční služby formou pobočky či v rámci svobody poskytování. Předepsané pojistné je rozlišeno na pojistné v životním pojištění (ŽP),

v neživotním pojištění (NŽP) a na pojistné celkem. Jak je z grafu zřejmé, celkový trend předepsaného pojistného v první polovině sledovaného období mírně klesá. Průměrná meziroční změna je 0,8 % každý rok. Kdežto od roku 2014 má předpis smluvního pojistného trend rostoucí. Průměrná meziroční změna je v druhé polovině období 3 %, což je především způsobeno růstem neživotního pojištění.

Obrázek 2: Vývoj předepsaného pojistného

Zdroj: Vlastní zpracování dle ČAP (2020)

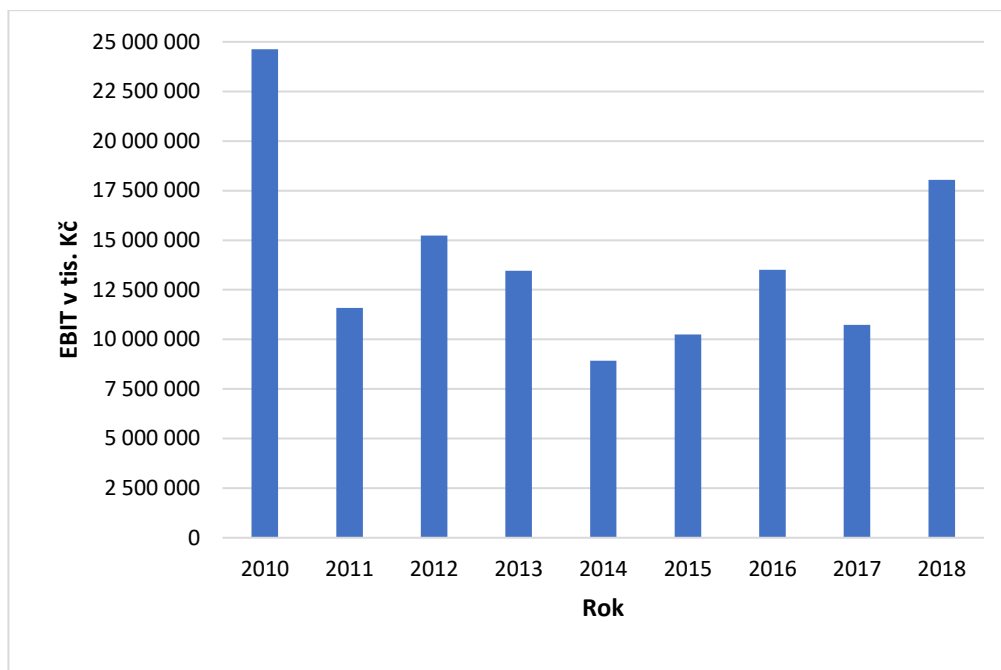
Ve sledovaném období lze pozorovat měnící se poměr mezi životním a neživotním pojištěním. V letech 2011 – 2014 převažuje růst životního pojištění a v celkovém rozdělení podílu pojistného, se poměr pohybuje mezi 40:60 ve prospěch neživotního pojištění. Pro země západní Evropy je běžný spíše opačný poměr, což je způsobeno rozdíly ve významu životního pojištění pro jednotlivé země. Tyto rozdíly vyplývají z přístupu státu a obyvatelstva k tomuto druhu pojištění, z rozvinutosti země, z rozsahu a podoby sociálního zabezpečení v zemi, nebo také z přístupu k zajištění finančních prostředků na stáří. Významnou roli v růstu životního pojištění hrálo zvýšení významu a zájmu o investiční životní pojištění. V oblasti neživotního pojištění došlo k poklesu zájmu o havarijní pojištění a pojištění odpovědnosti za škody z provozu vozidla. V druhé polovině sledovaného období je tomu ale naopak. Od roku 2015 dochází k růstu neživotního pojištění a životní pojištění klesá. Rozdíl mezi předepsaným pojistným v ŽP a NŽP se v posledních letech ještě více uchyluje ve prospěch neživotního pojištění. V roce 2018 je poměr mezi životním a neživotním pojištěním 34:66.

Pokles předepsaného pojistného v ŽP, který započal v roce 2015, byl ovlivněn mimo jiné změnou daňové uznatelnosti soukromého životního pojištění. Tato změna vedla klienty k výběru finančních prostředků a ukončování smluv. Největší pokles byl zaznamenán u produktů s jednorázově placeným pojistným. U životního pojištění dále také klesá počet pojistných smluv, které jsou aktivní. Na konci roku 2018 bylo 5,29 mil. aktivních smluv oproti 5,38 mil. v předešlém roce – pokles o 89 tis. kusů (Česká asociace pojišťoven, 2019). Dalším faktorem, který ovlivnil vývoj všech oblastí finančního trhu, a tedy i vývoj životního pojištění, byly nízké úrokové sazby.

Druhá polovina sledovaného období se vyznačuje robustním tempem růstu neživotního pojištění. Průměrná meziroční změna je 5,5 %. V posledním roce se předepsané pojistné v NŽP navýšilo dokonce o více než 7 %. Důvodem je vysoké tempo růstu havarijního pojištění (8,4 % v roce 2017 a 10,3 % v roce 2018), nárůst podnikatelských pojištění o 4,9 %, růst povinného ručení a majetkových a odpovědnostních pojištění (Česká asociace pojišťoven, 2019). Vývoj v oblasti pojištění vozidel souvisí s narůstajícím nákupem nových a dražších vozidel.

4.1.3 Vývoj zisku

Tato podkapitola je zaměřena na ziskovost sektoru pojišťovnictví. Je důležité zmínit, že hospodaření pojišťoven má vliv na vývoj českého finančního sektoru. Následující obrázek ukazuje vývoj zisku před zdaněním a úroky (EBIT) v letech 2010 – 2018. Celkový trend ziskovosti během sledovaného období kolísá. Nejvyššího zisku bylo dosaženo na počátku sledovaného období, a to v roce 2010, kdy byl zisk téměř trojnásobně vyšší než nejnižší sledovaná hodnota v roce 2014. K největšímu meziročnímu poklesu o -53 % došlo mezi lety 2010 a 2011. Tento pokles ziskovosti byl zaznamenán nejen v odvětví neživotního pojištění, ale také v odvětví životního pojištění. Dlouhodobý růst předepsaného pojistného v ŽP značně zpomalil. Důvodem bylo snížení dynamiky jednorázově placeného pojistného. Dalším důvodem tohoto nepříznivého vývoje hospodaření pojišťoven jsou i rostoucí náklady na pojistná plnění. Pokles ziskovosti v segmentu neživotního pojištění bylo do jisté míry také způsobeno konkurenčním tlakem na pojistném trhu. Růst cenové konkurence má vliv zejména na zisky menších pojišťoven, které nejsou schopny kompenzovat úbytky jinými pojistnými produkty.

Obrázek 3: Vývoj zisku před zdaněním a úroky

Zdroj: Vlastní zpracování dle ČNB (2020b)

Nejnižší ziskovost ve sledovaném období byla v roce 2014. Hospodaření pojistného sektoru bylo nepříznivě ovlivněno vývojem zahraničí. Zvýšila se tvorba pojistných rezerv na rizika zahraničních obchodních transakcí, což vedlo k poklesu výsledku technického účtu k neživotnímu pojištění. Ke snížení ziskovosti došlo částečně i z důvodu recese v předchozích dvou letech.

V posledním roce, roce 2018, představoval meziroční nárůst ziskovosti přibližně 68 %. Zisk před zdaněním dosáhl výše 18 mld. Kč. Důvodem zvýšené ziskovosti byl zejména výsledek technického účtu k neživotnímu pojištění, kde se snížily nároky na pojistné plnění.

Hospodaření pojišťoven je také ovlivňováno počtem odhalených pojistných podvodů. Dle dat ČAP každým rokem těchto odhalených podvodů přibývá. V roce 2015 byly odhaleny podvody v celkové částce 1,2 mld. Kč. Stejně tak tomu bylo i v roce následujícím. V roce 2018 hodnota odhalených pojistných podvodů dosáhla výše 1,3 mld. Kč (Opojištění.cz, 2019).

4.1.4 Rentabilita aktiv

Dvě následující podkapitoly jsou zaměřeny na poměrové ukazatele, konkrétně na dva ukazatele rentability. Poměrové ukazatele jsou jedny z nejčastěji využívaných nástrojů finanční analýzy a patří mezi ně ukazatele rentability, aktivity, zadluženosti a likvidity. Jsou to finanční měřítka, která jsou založena na účetních datech a využívají tedy veřejně dostupné informace. Ukazatele rentability jsou měřítkem míry zisku. Vyjadřují poměr výsledku hospodaření k určitému vstupu

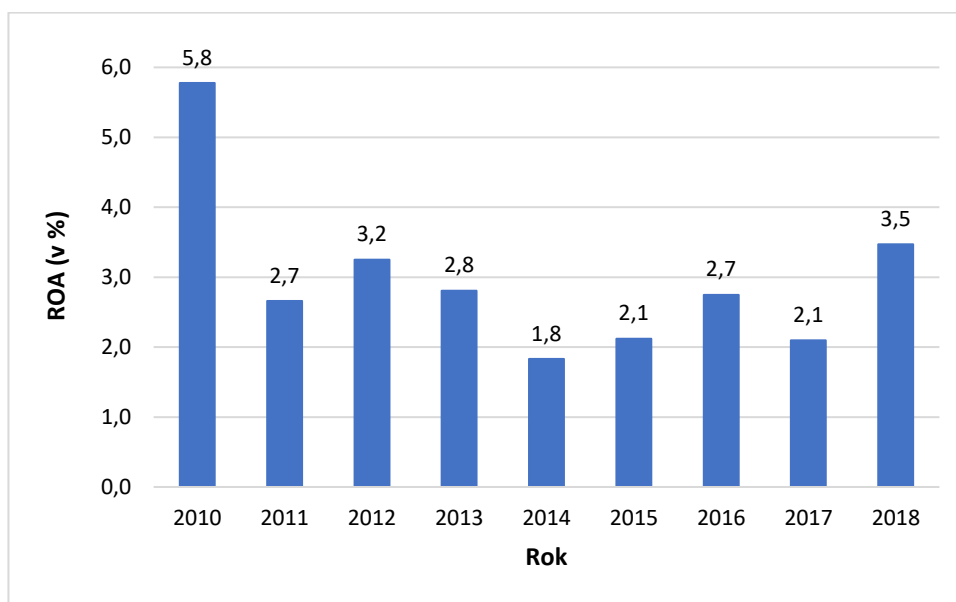
jako jsou tržby, kapitál nebo celková aktiva. Ukazatele rentability měří efektivnost vloženého vstupu do společnosti a schopnost vytvořit nové zdroje.

Prvním ukazatelem rentability, který je využit k účelům této práce, je ukazatel rentability aktiv. Rentabilita aktiv, anglicky Return on Assets, se označuje zkratkou ROA a vyjadřuje výkonnost neboli produkční sílu podniku. Vypočítá se dle vzorce:

$$ROA = \frac{EBIT}{Aktiva} \quad (5)$$

kde *EBIT* vyjadřuje zisk před zdanění a úroky (Knápková a kol., 2011). Podniky by se měly snažit o dosažení kladné hodnoty ukazatele. Obecně platí, že čím je hodnota ukazatele vyšší, tím lépe.

Na následujícím obrázku je graficky znázorněn vývoj ROA sektoru pojišťovnictví. Ukazatel rentability aktiv byl spočten dle vzorce 5. K výpočtu byla využita data z rozvahy a výkazu zisků a ztrát pojišťoven z Databáze časových řad ARAD ČNB. Trend ROA kolísá obdobně jako trend zisku před zdaněním a úroky, který byl již zmíněn výše. Nejvyšší hodnota 5,8 byla vykázána v roce 2010. Důvodem byla hodnota zisku, která byla v tomto roce nejvyšší za sledované období. Zároveň velikost aktiv byla v roce 2010 nejnižší. V ostatních letech se hodnota ROA pohybuje v průměru okolo 2,6.

Obrázek 4: Vývoj ROA pojistného trhu ČR

Zdroj: Výpočty autora na základě ČNB (2020a) a ČNB (2020b)

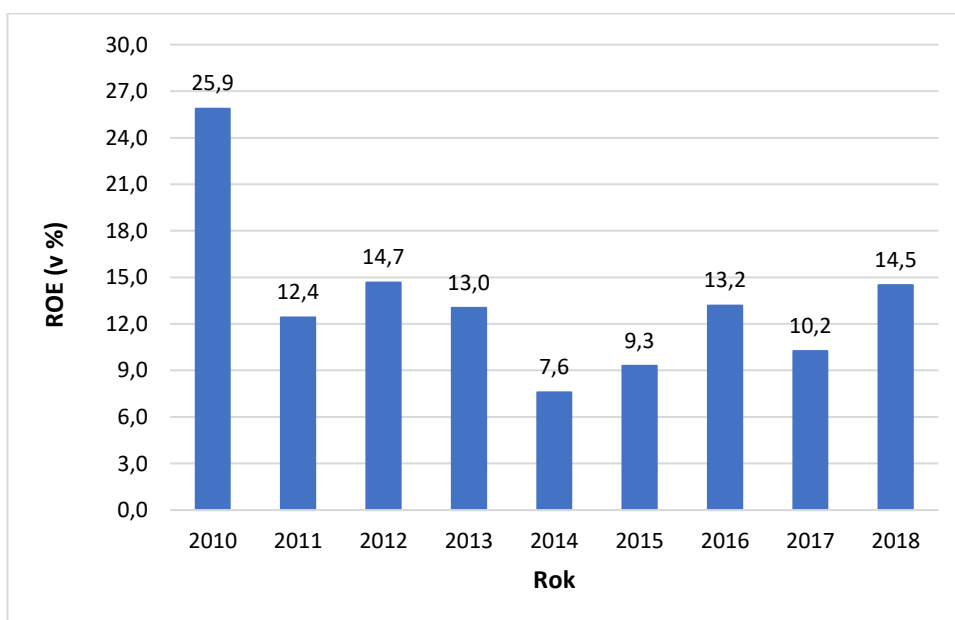
4.1.5 Rentabilita vlastního kapitálu

Druhým poměrovým ukazatelem, který byl využit pro účely této práce, je rentabilita vlastního kapitálu. Rentabilita vlastního kapitálu, anglicky Return on Equity, se označuje zkratkou ROE. Vyjadřuje návratnost kapitálu, který byl vložen vlastníky podniku. Jinak řečeno, kolik čistého zisku připadá na jednu korunu vloženého kapitálu. Ukazatel lze napsat následujícím vzorcem:

$$ROE = \frac{EAT}{VK} \quad (6)$$

kde *EAT* vyjadřuje zisk po zdanění a *VK* vlastní kapitál (Knápková a kol., 2011). Výsledek ukazatele by měl být kladný. Opět platí, že čím vyšší je hodnota ukazatele, tím lépe.

Na následujícím obrázku je graficky znázorněn vývoj ROE pojistného sektoru. Ukazatel rentability vlastního kapitálu byl spočten dle vzorce 6. K výpočtu byla využita data z rozvahy a výkazu zisku a ztrát pojišťoven z Databáze časových řad ARAD ČNB. Trend ROE kolísá okolo průměrné hodnoty 11,9 s výjimkou hodnoty naměřené v roce 2010. V tomto roce dosahoval ukazatel hodnoty 25,9. Důvodem tomu byl nadprůměrný zisk v roce 2010. Meziroční změna mezi lety 2010 a 2011 činí -52 % a je tak nejvýznamnější změnou ve sledovaném období. Hodnoty ukazatele rentability vlastního kapitálu jsou ve sledovaném období příznivé díky dobré kapitálové vybavenosti pojišťoven.

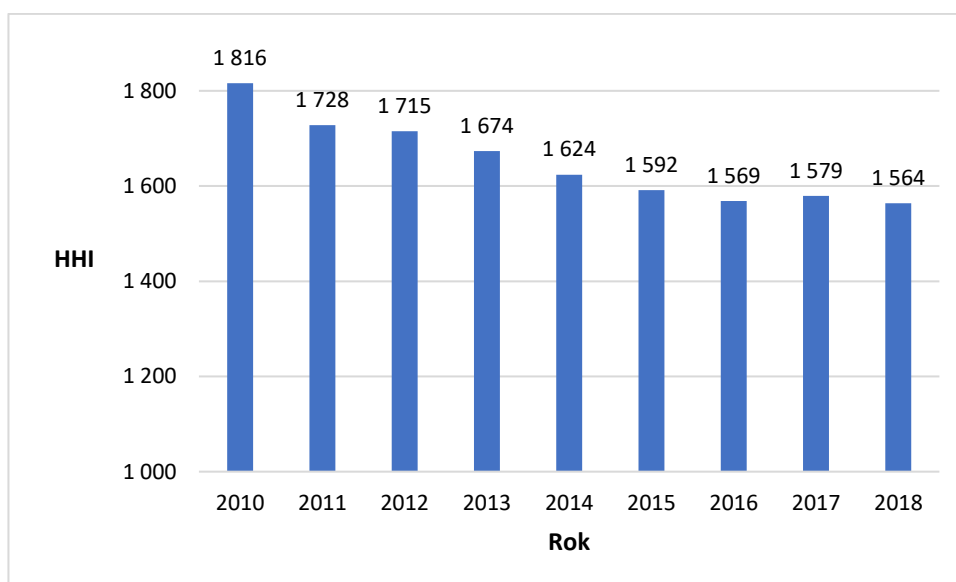
Obrázek 5: Vývoj ROE na pojistném trhu ČR

Zdroj: Výpočty autora na základě ČNB (2020b) a ČNB (2020c)

4.1.6 Koncentrace pojistného trhu ČR dle HHI

Tato podkapitola je zaměřena na koncentraci pojistného trhu ČR. K měření tržní síly byl využit již zmíněný vzorec Herfindahl-Hirschmanova indexu (4). Pro připomenutí, vypočítá se jako suma čtverců jednotlivých relativních podílů všech pojišťoven na trhu. Tržní síla je měřena ze dvou hledisek, a to z hlediska relativních podílů dle výše předepsaného pojistného a z hlediska relativních podílů dle velikosti aktiv. *HHI* může nabývat hodnot od 0 do 10 000. Čím nižší je hodnota ukazatele, tím nižší je míra koncentrace na daném trhu a tím více se trh podobá dokonalé konkurenci a naopak.

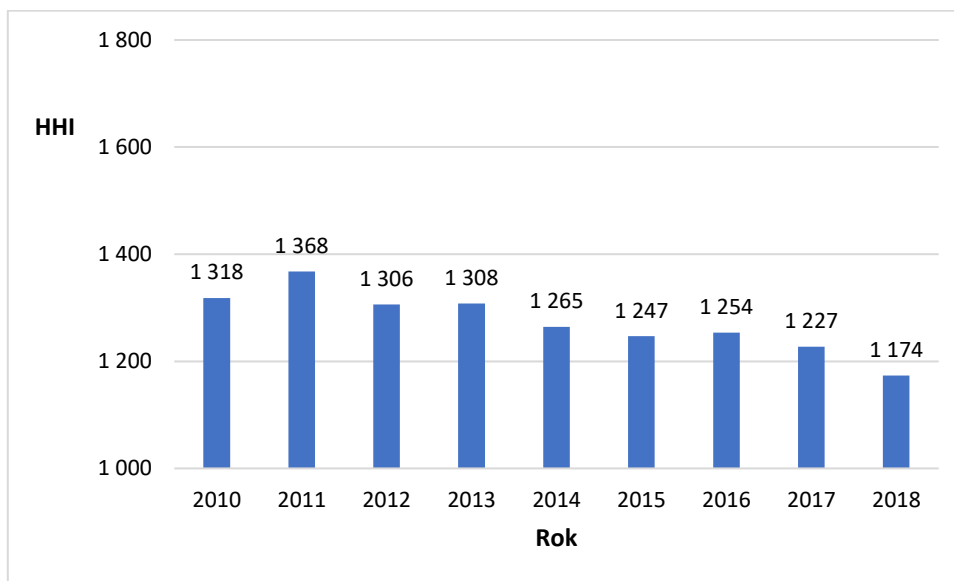
Na obrázku 6 jsou graficky znázorněny hodnoty indexu *HHI* v letech 2010 – 2018. Data potřebná k výpočtům byla získána z výročních zpráv osmi nejvýznamnějších pojišťoven a z Databáze časových řad ARAD. Tyto údaje zahrnují i pobočky zahraničních pojišťoven. Trend hodnot indexu *HHI* je klesající. Všechny hodnoty s výjimkou hodnoty v roce 2010 se pohybují v rozmezí 1 001 – 1 800, což značí odvětví s mírným stupněm koncentrace. Stupeň koncentrace je oproti předchozímu grafu vyšší, a to díky zahrnutí poboček zahraničních pojišťoven. Průměrná hodnota indexu je 1 651. V roce 2010 hodnota indexu dosahuje 1 816 a je tak nejvyšší naměřenou hodnotou ve sledovaném období. Tato hodnota vypovídá, že jde o trh s vysokou koncentrací. V tomto roce tvořil podíl tří největších pojišťoven téměř 53 % pojistného trhu. Mezi tyto pojišťovny s největším tržním podílem dle bilanční sumy patří Česká pojišťovna, a. s., Kooperativa pojišťovna, a. s. a ČSOB Pojišťovna, a. s.

Obrázek 6: Koncentrace pojistného trhu ČR dle bilanční sumy

Zdroj: Výpočty autora na základě výročních zpráv nejvýznamnějších pojišťoven a ČNB (2020a)

Na obrázku 7 lze vidět hodnoty *HHI* v letech 2010 -2018. Na rozdíl od obrázku 6, je index *HHI* spočítán jako suma čtverců relativních podílů pojišťoven dle výše předepsaného pojistného. Data potřebná k výpočtům byla získána ze statistických údajů dle metodiky ČAP. Od roku 2013 údaje nezahrnují přeshraniční služby formou pobočky či v rámci svobody poskytování. K výpočtu *HHI* byly použity relativní podíly pojišťoven dle výše předepsaného pojistného. Jedná se tedy o sumu čtverců jednotlivých relativních podílů dle výše předepsaného pojistného všech pojišťoven na trhu.

Obrázek 7: Koncentrace pojistného trhu ČR dle výše předepsaného pojistného

Zdroj: Výpočty autora na základě ČAP (2020)

Trend hodnot *HHI* je od roku 2011 převážně klesající. Dle tabulky 3, která ukazuje stupeň koncentrace trhu dle hodnot indexu *HHI*, lze posoudit, že se jedná o mírně koncentrovaný trh. Hodnoty indexu *HHI* se ve všech letech sledovaného období pohybují v rozmezí 1 001 – 1 800, což je rozmezí označující mírný stupeň koncentrace. Průměrná hodnota indexu je 1 274. Mezi pojišťovny s největším tržním podílem dle výše předepsaného pojistného se řadí Česká pojišťovna a. s., Kooperativa pojišťovna a. s. a Allianz pojišťovna.

4.2 Analýza nejvýznamnějších pojišťoven

V návaznosti na předchozí podkapitolu, která byla soustředěna na analýzu pojistného trhu, se další podkapitola zaměří na tři konkrétní pojišťovny. Pro tuto část práce byly vybrány tři nejvýznamnější pojišťovny, které operují na českém pojistném trhu. Hlediskem pro výběr pojišťoven byla výše bilanční sumy (neboli velikost aktiv). Mezi první tři pojišťovny s nejvyšší bilanční sumou patří Česká pojišťovna, a. s., Kooperativa pojišťovna, a. s. a ČSOB Pojišťovna, a. s. V následující části bude každá z pojišťoven stručně charakterizována

a na závěr bude analyzována míra koncentrace těchto pojišťoven, a to pomocí ukazatele tržní síly CR3.

4.2.1 Česká pojišťovna, a. s.

Česká pojišťovna, a. s. je univerzální pojišťovna, která působí na českém pojistném trhu již od roku 1827. Se svým tržním podílem 22,5 % (2018) dlouhodobě zaujímá první příčku mezi českými pojišťovnami. Nabízí individuální pojištění, a to jak životní, tak i neživotní, dále pak pojištění pro malé, střední a velké podnikatele a firmy v oblasti průmyslu, zemědělství a podnikatelských rizik. Česká pojišťovna zaměstnává zhruba čtyři tisíce zaměstnanců. Od roku 2015 byla Česká pojišťovna ve vlastnictví skupiny Generali. Ke konci roku 2018 byla součástí koncernu, který zastřešuje společnost Generali CEE Holding B. V. Konečnou osobou, která ovládá Českou pojišťovnu, je společnost Assicurazioni Generali S. p. A. V roce 2019 došlo k odkoupení části pojistného kmene Generali pojišťovny Českou pojišťovnou a v současné době již nese pojišťovna název Generali Česká pojišťovna, a. s. Pro účely této práce bude ale nadále používán název Česká pojišťovna, a. s., jelikož se analýza vztahuje na období mezi lety 2010 – 2018 a ke sloučení těchto dvou pojišťoven došlo až v roce 2019.

V následující tabulce lze vidět vývoj zisku před zdaněním a úroky a velikost aktiv České pojišťovny v letech 2010 – 2018. Data jsou získána z výročních zpráv pojišťovny. Tyto údaje byly následně použity pro výpočet rentability aktiv České pojišťovny (dle vzorce 5), jejíž grafické znázornění je na obrázku 8.

Tabulka 5: Vývoj zisku a velikosti aktiv České pojišťovny, a. s. (v tis. Kč)

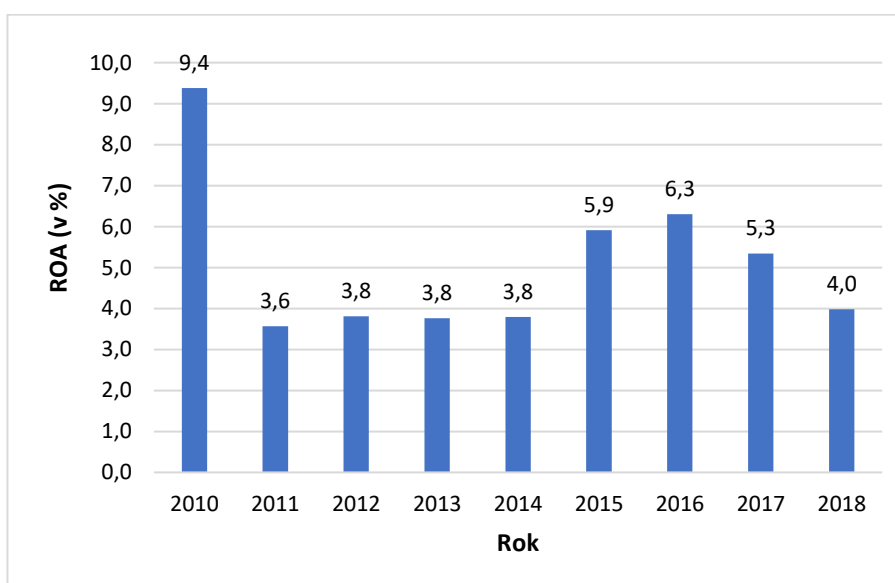
Rok	EBIT	Velikost aktiv
2010	11 860 000	126 410 000
2011	4 158 000	116 515 000
2012	4 641 000	121 743 000
2013	4 478 000	118 991 000
2014	4 367 000	115 079 000
2015	6 302 000	106 574 000
2016	6 963 000	110 434 000
2017	6 651 000	124 523 000
2018	4 659 000	117 091 000

Zdroj: Výroční zprávy České pojišťovny, a. s.

Výše zisku i velikost aktiv ve sledovaném období kolísá. K nejdramatičtější meziroční změně došlo mezi roky 2010 a 2011. Mezi těmito lety byl zaznamenán pokles zisku o 65 %. Jak již bylo zmíněno výše, rok 2011 byl náročný pro celý pojistný trh. Nepříznivý vývoj způsobil zejména pokles předepsaného pojistného u pojištění vozidel. Na českém trhu pojištění vozidel

došlo k ostrému konkurenčnímu boji. Klesla průměrná cena pojištění a rostly náklady na pojistná plnění, a i průměrná výše škod. K největšímu nárůstu výše škod došlo především u škod na zdraví. Mezi lety 2011 a 2014 výše zisku téměř stagnovala. K větší změně pak došlo v roce 2015, kdy meziroční změna představovala nárůst o 44 %. Nárůst pak pokračoval i v roce následujícím. Důvodem tomu byl především růst v oblasti neživotního pojištění a dynamika změn v oblasti nové technologie. Česká pojišťovna se v těchto letech soustředila na moderní technologie, komunikaci bez papírů a digitalizaci procesů, což napomohlo ke zvýšení rychlosti obsluhy klientů.

Celkový trend ROA odpovídá vývoji zisku a aktiv. Stejně jako trend těchto dvou ukazatelů kolísá. Nejvyšší hodnota ROA, ve výši 9,4 %, byla zaznamenána v roce 2010, kdy byla zaznamenána nejvyšší ziskovost a také velikost aktiv ve sledovaném období. Stejně jako výše zisku, hodnota ROA v letech 2011 – 2014 stagnuje okolo hodnoty 3,8 %. V roce 2015 lze sledovat nárůst ROA, což je způsobeno růstem zisku a mírným poklesem aktiv. V posledních dvou letech sledovaného období došlo k výraznému poklesu zisku, což mělo vliv i na hodnotu ROA. Důvodem tomu byly legislativní změny jako například regulace Solvency II, GDPR či změny v IFRS.

Obrázek 8: Vývoj ROA České pojišťovny, a. s.

Zdroj: Výpočty autora na základě výročních zpráv České pojišťovny, a. s.

4.2.2 Kooperativa pojišťovna, a. s.

Druhou největší pojišťovnou českého pojistného trhu z hlediska velikosti aktiv je Kooperativa pojišťovna, a. s. Je to univerzální pojišťovna, která byla založena v roce 1991. V roce 2018 činil její tržní podíl 17,3 %. Kooperativa pojišťovna nabízí životní i neživotní pojištění jak pro

jednotlivce, tak pro malé a velké firmy. Je součástí koncernu Vienna Insurance Group, což je jeden z předních specialistů na pojištění především v Rakousku. Kooperativa pojišťovna zaměstnává přibližně 3 800 zaměstnanců.

V tabulce 6 níže lze vidět vývoj zisku před zdaněním a úroky a velikost aktiv Kooperativa pojišťovny v letech 2010 – 2018. Data jsou získána z výročních zpráv pojišťovny. Tyto údaje byly následně použity pro výpočet rentability aktiv Kooperativa pojišťovny (dle vzorce 5), jejíž grafické znázornění je na obrázku 9.

Tabulka 6: Vývoj zisku a velikosti aktiv Kooperativa pojišťovny, a. s. (v tis. Kč)

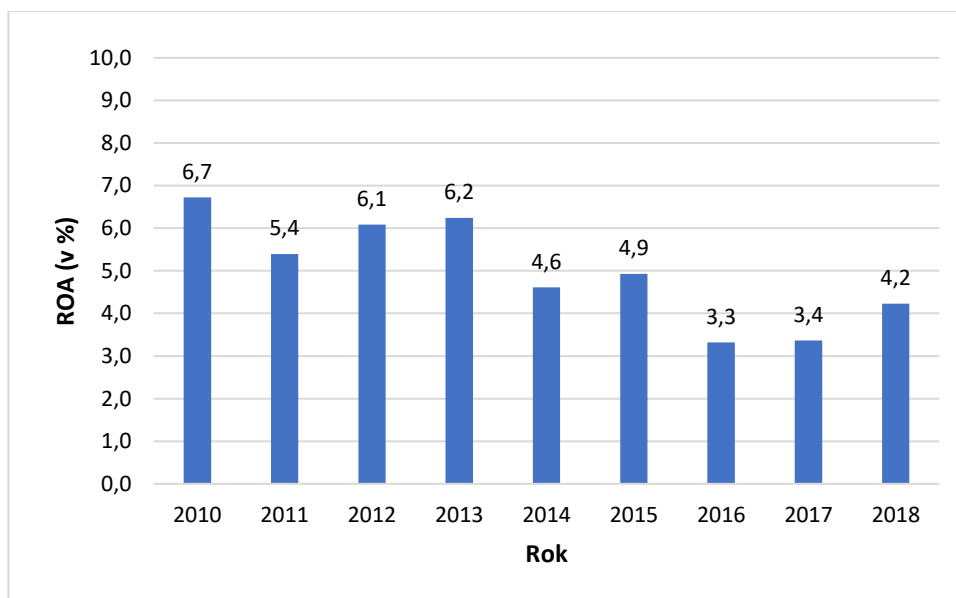
Rok	EBIT	Velikost aktiv
2010	4 141 322	61 567 755
2011	3 381 922	62 667 677
2012	4 008 732	65 903 773
2013	4 244 759	67 965 740
2014	3 198 851	69 386 369
2015	3 455 340	70 063 512
2016	2 322 406	70 035 198
2017	2 375 695	70 542 274
2018	3 803 077	89 904 808

Zdroj: Výroční zprávy Kooperativa pojišťovny, a. s.

Výše zisku Kooperativa pojišťovny, a. s. ve sledovaném období kolísá. Velikost aktiv této pojišťovny, na rozdíl od výše zisku, každoročně roste v průměru o 5,2 %. K největším výkyvům ve výši zisku došlo v roce 2014, 2016 a 2018. Meziroční pokles zaznamenaný v roce 2014 činil 24,6 %. Rok 2014 byl ovlivněn novým občanským zákoníkem, který vstoupil v platnost na počátku roku. V důsledku nového občanského zákoníku narostly limity plnění, což mělo velký vliv na ziskovost pojišťovny. Konec roku byl pak ovlivněn ještě daňovou úpravou životního pojištění. V roce 2016 poklesl zisk pojišťovny o 32,8 %. Důvodem tomu byla ostrá konkurence a extrémně nízké úrokové sazby. Rok 2018 byl pro Kooperativa pojišťovnu rokem náročným, ale z hlediska zisku velice příznivým. Meziroční změna činila 60,1 %, což bylo způsobeno především fúzí Kooperativa pojišťovny a Pojišťovny České spořitelny. Tato fúze se samozřejmě promítla i ve velikosti aktiv. Přestože pojistný trh v roce 2013 stagnoval, Kooperativa pojišťovna vykázala rekordní zisk. K nadprůměrné ziskovosti napomohl růst v oblasti životního pojištění, zvýšení efektivity a rozvoj moderních informačních technologií.

Jak již bylo zmíněno, na obrázku 9 lze sledovat vývoj rentability aktiv pojišťovny Kooperativa. Hodnoty jsou zobrazeny v procentech. Lze konstatovat, že trend ROA téměř kopíruje trend zisku, a tedy kolísá. Průměrná hodnota ROA za sledované období je 5 %. Nejvyšší rentabilita

aktiv byla zaznamenána v roce 2010, kdy dosáhla hodnoty 6,7 %. V tomto roce vykázala pojišťovna relativně vysoký zisk a velikost aktiv byla za sledované období na nejvyšší úrovni. Naopak nejnižší hodnoty rentability aktiv 3,3 % pojišťovna dosáhla v roce 2016, což bylo způsobeno rapidním poklesem zisku z důvodů uvedených v předchozím odstavci.

Obrázek 9: Vývoj ROA Kooperativa pojišťovny, a. s.

Zdroj: Výpočty autora na základě výročních zpráv Kooperativa pojišťovny, a. s.

4.2.3 ČSOB Pojišťovna, a. s.

Třetí největší pojišťovnou z hlediska velikosti aktiv je pojišťovna Československé obchodní banky, a. s. (ČSOB). Jedná se o univerzální pojišťovnu, která byla založena v roce 1992. Pod názvem ČSOB Pojišťovna, a. s. působí od roku 2003 a je členem holdingu ČSOB. V roce 2018 činil její tržní podíl 8,9 %. ČSOB Pojišťovna, a. s. nabízí kompletní pojišťovací služby v oblasti životního a neživotního pojištění jak jednotlivcům, tak ale i malým a středním firmám a velkým korporacím. Hlavním akcionářem této pojišťovny je belgická pojišťovna KBC Verzekeringen NV, která patří do nadnárodní skupiny KBC. V ČSOB Pojišťovně pracuje průměrně 715 zaměstnanců.

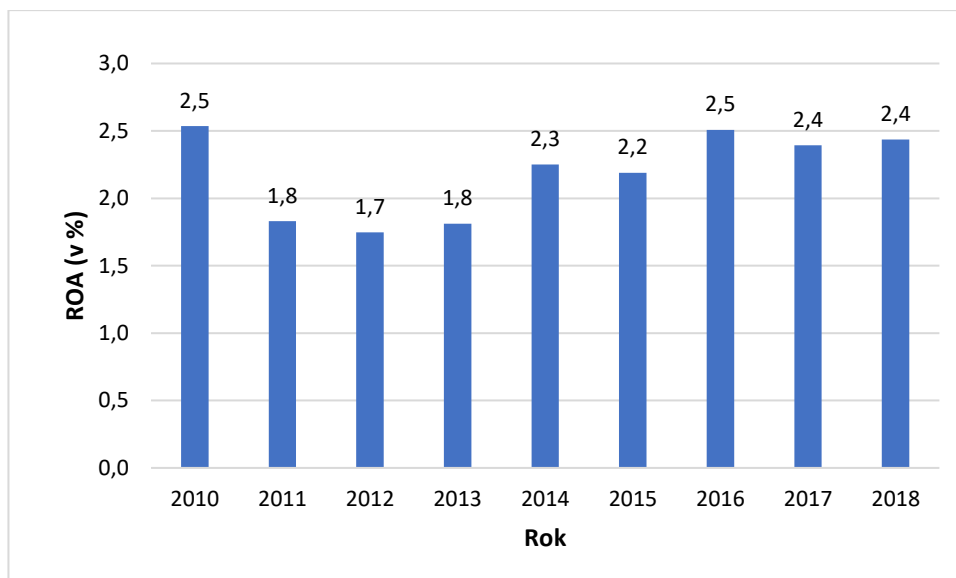
Tabulka 7: Vývoj zisku a velikosti aktiv ČSOB Pojišťovny, a. s. (v tis. Kč)

Rok	EBIT	Velikost aktiv
2010	943 410	37 200 110
2011	747 131	40 832 374
2012	759 012	43 423 535
2013	767 086	42 341 057
2014	908 474	40 371 856
2015	878 481	40 119 871
2016	1 059 016	42 220 261
2017	1 056 730	44 170 417
2018	1 125 128	46 195 088

Zdroj: Výroční zprávy ČSOB Pojišťovny, a. s.

V tabulce 7 výše lze vidět vývoj zisku před zdaněním a úroky a velikost aktiv ČSOB Pojišťovny v letech 2010–2018. Data jsou získána z výročních zpráv pojišťovny. Tyto údaje byly následně použity pro výpočet rentability aktiv ČSOB pojišťovny (dle vzorce 5), jejíž grafické znázornění je na obrázku 10.

Vývoj aktiv lze rozdělit do tří stádií. V prvních třech letech se hodnota aktiv zvyšuje v průměru o 8,1 %. V dalších třech letech průměrně klesá o 2,6 % a v posledních třech letech sledovaného období opět roste o průměrných 4,8 %. Výše zisku před zdaněním a úroky od roku 2011, s výjimkou některých let, pomalu roste. V důsledku hospodářské krize se změnila preference klientů a v roce 2010 lze sledovat ziskovost 943,41 milionu Kč. Klienti v tomto období upřednostňovali životní pojištění před neživotním, zejména jednorázově placené životní pojištění. Předepsané pojistné v jednorázově placeném životním pojištění narostlo od předchozího roku o 21,2 %. Meziroční pokles o 20,8 % mezi roky 2010 a 2011 byl způsoben zejména finanční krizí, která zapříčinila znehodnocení investice pojišťovny v ČSOB Property Fondu. Výše zisku od roku 2011 roste průměrným tempem 6,4 %.

Obrázek 10: Vývoj ROA ČSOB Pojišťovny, a. s.

Zdroj: Výpočty autora na základě výročních zpráv ČSOB Pojišťovny, a. s.

Jak již bylo zmíněno, na obrázku 10 lze sledovat vývoj rentability aktiv ČSOB Pojišťovny, a. s. Hodnoty jsou zobrazeny v procentech. Lze konstatovat, že trend ROA kopíruje trend zisku. Je tedy lehce rozkolísaný. Průměrná hodnota ROA za sledované období je 2,2 %. Nejvyšší rentabilita aktiv byla zaznamenána v roce 2010 a 2016, kdy dosáhla hodnoty 2,5 %. V roce 2010 vykázala ČSOB Pojišťovna relativně vysoký zisk a velikost aktiv byla ve sledovaném období na nejnižší úrovni. V hodnotě ROA se v roce 2016 promítl meziroční nárůst ziskovosti o 20,6 %. Naopak nejnižší hodnoty rentability aktiv 1,7 % pojišťovna dosáhla v roce 2012, což bylo způsobeno nárůstem bilanční sumy.

4.2.4 Míra koncentrace nejvýznamnějších pojišťoven

Tato podkapitola je zaměřena na vývoj míry koncentrace nejvýznamnějších pojišťoven od roku 2010 do roku 2018. V předchozí kapitole byla zjišťována míra koncentrace pojistného trhu jako celku pomocí indexu *HHI*, který se používá pro určování koncentrace v nejrůznějších odvětvích. Míra koncentrace byla zjišťována z hlediska velikosti aktiv a z hlediska výše předepsaného pojistného. Proto tomu tak bude i v této kapitole. Pro určení koncentrace nejvýznamnějších pojišťoven byl zvolen ukazatel míry koncentrace pro tři pojišťovny (tzv. CR3). Stejně jako v předešlé části práce byly vybrány tři největší pojišťovny dle velikosti aktiv působící na českém pojistném trhu. V tabulkách níže jsou uvedeny tržní podíly vybraných pojišťoven, jelikož je nutné je znát pro výpočet míry koncentrace.

V tabulce 8 lze vidět vývoj tržních podílů vybraných pojišťoven dle velikosti aktiv v letech 2010 – 2018. Tržní podíly jsou vyjádřeny v procentech. Údaje v tabulce byly vypočteny dle

vzorci 1 z dat získaných z výročních zpráv pojišťoven a Databáze časových řad ARAD ČNB. Údaje zahrnují nejen data o tuzemských pojišťovnách, ale také data poboček zahraničních pojišťoven. Stejně jako v předešlém případě je dlouhodobým lídrem trhu Česká pojišťovna. Její průměrný tržní podíl je dle velikosti aktiv 24,7 % (o 0,6 % větší než v případě předepsaného pojistného). S průměrným tržním podílem 14,6 % si udržuje druhou pozici na trhu Kooperativa pojišťovna. Třetí největší pojišťovnou dle velikosti aktiv je ČSOB Pojišťovna, která si drží průměrný podíl 8,8 %. Allianz pojišťovna, a. s. by v tomto případě obsadila příčku pátou za Komerční pojišťovnou, a. s.

Tabulka 8: Tržní podíly nejvýznamnějších pojišťoven (v %) dle velikosti aktiv

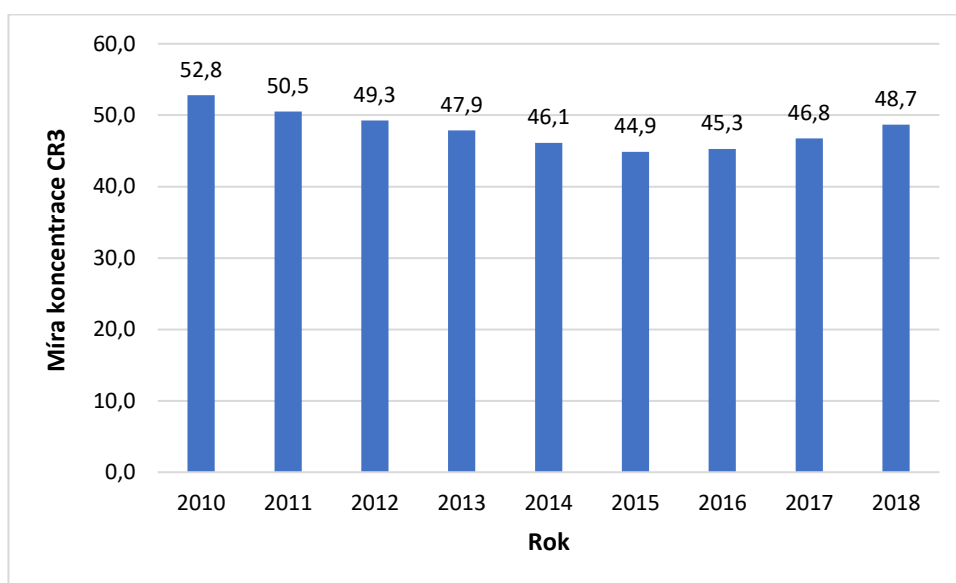
Rok	ČP	KOOP	ČSOBP
2010	29,6	14,4	8,7
2011	26,8	14,4	9,4
2012	26,0	14,1	9,3
2013	24,8	14,2	8,8
2014	23,6	14,2	8,3
2015	22,1	14,5	8,3
2016	22,5	14,2	8,6
2017	24,3	13,8	8,6
2018	22,5	17,3	8,9

Zdroj: Výpočty autora na základě výročních zpráv pojišťoven a ČNB (2020a)

Tržní podíl České pojišťovny má klesající tendenci. Průměrný meziroční pokles je 3,2 %, což znamená, že klesá o 1,2 % rychleji než v případě předepsaného pojistného. Nejvyššího tržního podílu 29,6 % dosáhla na počátku sledovaného období, v roce 2010. Jak již bylo zmíněno, celková aktiva na pojistném trhu mají rostoucí trend, zatímco aktiva České pojišťovny do roku 2015 klesají. Tržní podíl Kooperativy je s výjimkou posledního roku téměř neměnný. Nejvyšší tržní podíl 17,3 % byl zaznamenán právě v posledním roce, v roce 2018. V porovnání s tržními podíly dle výše předepsaného pojistného, má Kooperativa pojišťovna o 5,2 % podíl menší. Naopak podíl ČSOB Pojišťovny je na rozdíl od podílu dle předepsaného pojistného vyšší o 1,9 %. Tržní podíl ČSOB Pojišťovny se během sledovaného období mění pouze v řádech desetin procenta. Výjimku tvoří rok 2011, kdy pojišťovna dosáhla nejvyššího podílu 9,4 %.

Následující obrázek znázorňuje vývoj míry koncentrace CR3 dle velikosti aktiv. Hodnoty ukazatele CR3 jsou uváděny v procentech a byly vypočítány dle vzorce 2. Jak již bylo zmíněno v druhé kapitole, míra koncentrace je relativní ukazatel a nabývá hodnot od 0 % do 100 %. Čím je ukazatel vyšší, tím je i vyšší koncentrace na daném trhu. Hodnota 0 % představuje dokonalou konkurenci, zatímco 100 % odpovídá situaci monopolu. Ukazatel CR3 vyjadřuje neváženou

sumu tržních podílů 3 největších pojišťoven na trhu. Trend CR3 dle velikosti aktiv z počátku klesá a od roku 2016 roste. Průměrná míra koncentrace je 48 %. Pojistný trh je tedy dle velikosti aktiv méně koncentrovaný než v předešlé situaci. Jelikož je počet pojišťoven na trhu v obou situacích totožný, nižší míra koncentrace je způsobena úrovní velikosti aktiv. V tomto případě má velký vliv na vývoj míry koncentrace líder trhu Česká pojišťovna. Dalším důvodem nižší míry koncentrace je zahrnutí zahraničních poboček do výpočtu.

Obrázek 11: Vývoj míry koncentrace CR3 (v %) dle velikosti aktiv

Zdroj: Výpočty autora na základě výročních zpráv pojišťoven a ČNB (2020a)

Nejvyšší hodnota míry koncentrace 52,8 % byla zaznamenána v roce 2010. Od tohoto roku míra koncentrace klesá průměrným tempem 3,2 % až na nejnižší hodnotu 44,9 % v roce 2015. Tento pokles je způsoben zejména klesající hodnotou aktiv České pojišťovny, což se odráží i v jejím tržním podílu (viz tabulka 9). Důvodem poklesu aktiv byl klesající trend výnosnosti kvalitních aktiv, která tvoří převážnou část bilanční sumy pojišťovny. Od roku 2016 se s rostoucí výší aktiv všech tří pojišťoven zvyšuje i míra koncentrace. Průměrné tempo růstu v druhé polovině sledovaného období je 2,8 %.

V tabulce 9 lze vidět vývoj tržních podílů třech vybraných pojišťoven dle celkového předepsaného pojistného v letech 2010 - 2018. Tržní podíly jsou vyjádřeny v procentech. Data v tabulce byly získány ze statistických údajů dle metodiky ČAP. Z tabulky je zřejmé, že dlouhodobým lídrem pojistného trhu je Česká pojišťovna. Její průměrný tržní podíl je 24,1 %. S průměrným tržním podílem 19,8 % si udržuje druhou pozici na trhu Kooperativa pojišťovna. O něco menší průměrný tržní podíl 6,9 % si drží ČSOB Pojišťovna. Pokud by byly

pojišťovny vybírány z hlediska výše předepsaného pojistného, zaujímala by třetí příčku trhu Allianz pojišťovna, a. s. s průměrným tržním podílem 9,17 %.

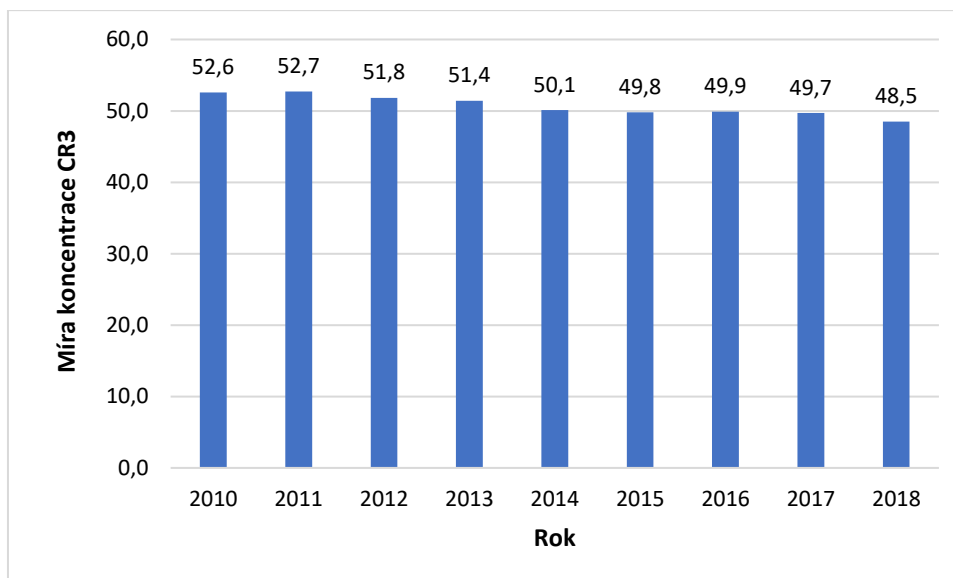
Tabulka 9: Tržní podíly nejvýznamnějších pojišťoven (v %) dle předepsaného pojistného

Rok	ČP	KOOP	ČSOBP
2010	25,4	20,4	6,8
2011	26,9	19,5	6,3
2012	25,9	19,1	6,8
2013	25,3	19,6	6,5
2014	23,9	19,8	6,4
2015	23,1	19,9	6,8
2016	22,6	20,2	7,1
2017	22,1	20,1	7,5
2018	21,5	19,2	7,8

Zdroj: ČAP (2020)

Tržní podíl České pojišťovny je skoro čtyřnásobně větší než podíl ČSOB Pojišťovny. Od roku 2011, kdy byl podíl České pojišťovny nejvyšší ve sledovaném období, její tržní podíl klesá. Tržní podíly Kooperativa pojišťovny se v jednotlivých letech nijak zásadně neliší. V prvních dvou letech došlo k mírnému poklesu. Od roku 2013 až do roku 2016 podíl Kooperativy mírně rostl. V roce 2016 se její podíl nejvíce přiblížil podílu lídra trhu. V posledních dvou letech sledovaného období tržní podíly prvních dvou největších pojišťoven klesly, na rozdíl od ČSOB Pojišťovny. Tržní podíl ČSOB Pojišťovny se během sledovaného období téměř nemění. Od roku 2016 její tržní podíl mírně roste.

Následující obrázek znázorňuje vývoj míry koncentrace CR3 dle výše celkového předepsaného pojistného. Již na první pohled lze vidět, že se trend CR3 dle výše předepsaného pojistného liší od CR3 dle velikosti aktiv. Zatímco trend CR3 dle velikosti aktiv měl klesající a od roku 2016 rostoucí tendenci, trend CR3 dle předepsaného pojistného klesá. Do roku 2014 se jeho hodnota držela těsně nad 50 %. V průměru tvoří tři největší pojišťovny 50,7 % trhu. Nejvyšší hodnota za sledované období 52,7 % byla v roce 2011, kdy byl i podíl České pojišťovny nejvyšší. Od tohoto roku hodnota CR3 klesá v průměru o 1 % až k nejnižší hodnotě 48,5 % v roce 2018. Hodnota CR3 klesá v důsledku snižující se úrovně předepsaného pojistného zejména u České pojišťovny (z 38 399 459 tis. Kč v roce 2010 na 27 762 736 tis. Kč v roce 2018) a zvyšujících se podílů ostatních pojišťoven na trhu. Během sledovaného období zvýšily svůj tržní podíl zejména Allianz pojišťovna, a. s., Generali Pojišťovna, a. s., Česká podnikatelská pojišťovna, a. s. a UNIQA pojišťovna, a. s.

Obrázek 12: Vývoj míry koncentrace CR3 (v %) dle předepsaného pojistného

Zdroj: Výpočty autora na základě ČAP (2020)

Jak již bylo zmíněno, vývoj dvou sledovaných hodnot míry koncentrace CR3 podle velikosti aktiv a podle předepsaného pojistného je odlišný. Hodnota CR3 dle velikosti aktiv ve sledovaném období klesá a poté roste, přičemž hodnoty CR3 dle předepsaného pojistného klesají. Klesající trend CR3 dle předepsaného pojistného je pravděpodobně způsoben zvyšujícími se podíly ostatních pojišťoven na trhu. Zatímco podíly dvou největších pojišťoven oslabují, podíly ostatních pojišťoven rostou. Ve sledovaném období došlo k značnému nárůstu tržních podílů například u pojišťovny Allianz, a. s. (ze 7 % v roce 2010 na 10,1 % v roce 2018), u Generali Pojišťovny, a. s. (z 5,9 % na 6,9 %), u České podnikatelské pojišťovny, a. s. (z 4,2 % na 7 %) nebo u UNIQA pojišťovny, a. s. (z 3,3 % na 5,4 %). Tržní podíly menších pojišťoven rostou na úkor dvou největších. V případě trendu CR3 dle velikosti aktiv je jeho průběh ovlivněn zejména vývojem aktiv třech největších pojišťoven, jejichž průběh téměř kopíruje trend CR3. Nejnižší hodnota CR3 v roce 2015 je odrazem poklesu velikosti aktiv nejenom tří největších pojišťoven, ale také celého pojistného sektoru. K tomuto poklesu došlo z důvodu klesajícího trendu výnosnosti kvalitních aktiv, která tvoří převážnou část bilanční sumy pojišťoven.

V závěru lze tedy konstatovat, že pojistný trh je trhem středně koncentrovaným. Míra koncentrace třech nejvýznamnějších pojišťoven se ve sledovaném období pohybuje v rozmezí 45 – 53 %. Tyto tři pojišťovny mají tedy značnou tržní sílu.

4.3 Vztah tržní síly k relevantním finančním ukazatelům v pojišťovnictví

Třetí část kapitoly „analýza tržní síly v pojišťovnictví“ je zaměřena na vztah tržní síly k relevantním finančním ukazatelům. V předchozích podkapitolách byla spočítána koncentrace na pojistném trhu a také koncentrace třech nejvýznamnějších pojišťoven za devítileté období. Nyní bude zjišťováno, zda existuje vztah mezi tržní silou a vybranými finančními ukazateli. Pro určení, zda vztah mezi veličinami existuje, bude provedena korelační analýza. To znamená, že bude zjišťováno, zda jsou vybrané veličiny korelované. Nejprve bude určeno, zda existuje vztah mezi koncentrací dle velikosti aktiv a rentabilitou aktiv celého pojistného sektoru. Jelikož se rentabilita aktiv vyvíjí v závislosti na výši zisku a velikosti aktiv, byla pro testování vztahu míry koncentrace dle velikosti aktiv zvolena proměnná rentabilita aktiv. Poté bude analyzován vztah mezi koncentrací dle předepsaného pojistného a ziskem před zdaněním a úroky celého pojistného sektoru. Tyto proměnné jsou testovány z důvodu předpokladu existence vztahu mezi koncentrací dle předepsaného pojistného a ziskovostí. Z logiky věci lze předpokládat, že s růstem předepsaného pojistného poroste i ziskovost. Další část se zaměří na analýzu vztahů tržních podílů nejvýznamnějších pojišťoven k jejich rentabilitě aktiv a zisku před zdaněním a úroky.

Jak již bylo zmíněno, k určení, zda existuje vztah mezi vybranými veličinami či ne, bude použita korelační analýza. Kubanová (2008) definuje korelaci jako „*těsnost, velikost a sílu vzájemného ovlivňování veličin náhodného výběru*“. Náhodným výběrem se rozumí n -tice nezávislých náhodných veličin X_1, \dots, X_n , které mají stejné rozdělení pravděpodobnosti jako náhodná veličina X . Korelace popisuje, jak změna jedné náhodné veličiny ovlivní úroveň jiných náhodných veličin. Korelační koeficienty mohou nabývat hodnoty od -1 do 1. Pokud je korelační koeficient roven 1, jde o takzvanou pozitivní korelaci. To znamená, že hodnoty obou proměnných rostou nebo klesají současně. V případě negativní korelace, kdy je korelační koeficient rovný -1, hodnoty jedné proměnné klesají a druhé proměnné rostou a naopak. Pokud je hodnota korelačního koeficientu rovna 0, proměnné jsou nekorelované.

Před provedením korelační analýzy je třeba ověřit, zda data pochází z normálního rozdělení pravděpodobnosti. Existuje několik způsobů, jak provést test normality. Mezi nejčastěji používané patří Shapiro-Wilkův test. Je tedy testována hypotéza H_0 - data pochází z normálního rozdělení pravděpodobnosti, proti alternativní hypotéze H_a - data nepochází z normálního rozdělení pravděpodobnosti. Hypotézu H_0 zamítáme ve prospěch H_a v případě, že p -hodnota je menší nebo rovna hladině významnosti α a naopak. P -hodnota je nejmenší možná hladina významnosti, na které zamítáme hypotézu H_0 . Hladina významnosti α byla pro všechny testy

v této práci určena jako $\alpha = 0,05$. Vyjadřuje, s jakou pravděpodobností byl učiněn správný závěr. To znamená, že pouze v 5 % případů je možné dopustit se chybného závěru.

Po provedení testu normality mohou nastat dvě situace. Pokud nulovou hypotézu nelze zamítnout, tedy data pochází z normálního rozdělení pravděpodobnosti, je korelační analýza provedena pomocí Pearsonova korelačního koeficientu. Pearsonův korelační koeficient lze zapsat jako:

$$\rho_{X,Y} = \frac{cov(X,Y)}{\sigma_X \sigma_Y} \quad (7)$$

kde $cov(X,Y)$ je kovariance mezi náhodnými veličinami X a Y , σ_x je směrodatnou odchylkou X a σ_y je směrodatnou odchylkou Y (Budíková, 2006). Pearsonův korelační koeficient je náchylný na odchylky od normality, proto ho není vhodné používat v případě, že je porušen předpoklad normality. Pokud je tento předpoklad porušen, používá se nejčastěji k provedení korelační analýzy Spearmanův korelační koeficient. Tato neparametrická metoda je založena na porovnání pořadí hodnot. Hodnota Spearmanova korelačního koeficientu se spočítá dle vztahu:

$$R_s = 1 - \frac{6 \sum_{i=1}^n d_i^2}{n(n^2-1)} \quad (8)$$

kde d_i je difference mezi pořadími X a Y a n je počet pozorování (Kubanová, 2008). V této fázi jsou testovány hypotézy $H_0: \rho = 0$ a $H_a: \rho \neq 0$. Čili je třeba zjistit, zda je korelační koeficient různý od nuly. V případě Pearsonova korelačního koeficientu porovnáváme p-hodnotu s hladinou významnosti. Pokud je p-hodnota menší než hladina významnosti 0,05, hypotézu H_0 zamítáme, respektive korelační koeficient je různý od nuly a mezi veličinami existuje vztah. Dle hodnoty Pearsonova koeficientu lze určit, zda se jedná o přímý nebo nepřímý vztah. Záporná hodnota koeficientu určuje vztah nepřímý a kladná hodnota určuje vztah přímý. V případě Spearmanova koeficientu porovnáváme jeho absolutní hodnotu s hodnotou kritickou. Pokud je absolutní hodnota Spearmanova koeficientu větší než kritická hodnota, nulovou hypotézu zamítáme. Kritická hodnota pro $n = 9$ a $\alpha = 0,05$ je 0,6833.

4.3.1 Vztah mezi koncentrací a finančními ukazateli pojistného sektoru

Nejprve byla provedena korelační analýza celého pojistného sektoru. Jako první bylo zjišťováno, zda existuje vztah mezi koncentrací pojistného sektoru dle velikosti aktiv a jeho rentabilitou aktiv. Poté bylo analyzována existence vztahu mezi koncentrací sektoru dle výše předepsaného pojistného a zisku před zdaněním a úroky. V tabulce 10 se nacházejí výsledky

testu normality dat. Lze vidět, že u všech proměnných, s výjimkou ROA, nebyla hypotéza H_0 zamítnuta. Jelikož u závisle proměnné (ROA) byla p-hodnota menší než hladina významnosti α , byla nulová hypotéza zamítnuta. Předpoklad normality tedy nebyl v případě testování vztahu mezi koncentrací a ROA splněn, a proto byl pro další postup zvolen Spearmanův korelační koeficient.

Tabulka 10: Test normality dat pro celý pojistný sektor

Proměnná	Normalita p-hodnota	H_0
HHI dle velikosti aktiv	0,23002	nezamítáme
ROA	0,02622	zamítáme
HHI dle předepsaného pojistného	0,96207	nezamítáme
EBIT	0,15533	nezamítáme

Zdroj: Výpočty autora

V tabulce 11 je uvedena výsledná hodnota Spearmanova korelačního koeficientu a kritická hodnota pro vztah mezi proměnnými HHI dle velikosti aktiv a ROA. Spearmanův korelační koeficient je 0,233333, což je menší než kritická hodnota 0,6833. Hypotézu H_0 tedy nelze na hladině významnosti 0,05 zamítnout. Znamená to, že korelace nebyla prokázána a mezi proměnnými není vztah.

Tabulka 11: Korelační koeficienty koncentrace, ROA a EBIT pojistného sektoru

	Spearmanův korelační koeficient	Kritická hodnota	H_0
Vztah mezi HHI dle velikosti aktiv a ROA	0,23333	0,6833	nezamítáme
	Pearsonův korelační koeficient	p-hodnota	H_0
Vztah mezi HHI dle předepsaného pojistného a EBIT	0,07804	0,841829	nezamítáme

Zdroj: Výpočty autora

V případě testování vztahu mezi koncentrací dle výše předepsaného pojistného a ziskem před zdaněním a úroky nebyl předpoklad normality porušen. Z tohoto důvodu lze použít pro zjištění korelace Pearsonův korelační koeficient. Ve třetím sloupci tabulky je uvedena p-hodnota. Jelikož je p-hodnota větší než hladina významnosti, nulovou hypotézu nelze zamítnout. I v tomto případě nebyla korelace mezi výší předepsaného pojistného a ziskem prokázána. Důvodem těchto výsledků může být skutečnost, že se obecně nepovažuje za efektivní mít na

trhu více pojišťoven s velkým tržním podílem. Lze tedy shrnout, že z hlediska celého pojistného sektoru není možné říci, že čím je vyšší koncentrace, tím je vyšší i ziskovost sektoru.

4.3.2 Vztah mezi tržním podílem nejvýznamnějších pojišťoven a jejich ROA

Po provedení korelační analýzy v sektoru pojišťovnictví byl posléze analyzován vztah mezi tržními podíly nejvýznamnějších pojišťoven a relevantními finančními ukazateli. Tato část práce je konkrétně věnována vztahu mezi tržním podílem třech největších pojišťoven dle velikosti aktiv a rentabilitou jejich aktiv. Stejně jako v předešlé situaci byl nejprve proveden Shapiro-Wilkův test normality dat. Výsledky testu normality dat se nacházejí v tabulce 12. Předpoklad normality byl porušen u proměnných České pojišťovny a Kooperativa pojišťovny, jelikož jejich p-hodnota je menší než hladina významnosti. Nulová hypotéza byla tedy zamítnuta u závisle proměnné ROA České pojišťovny a nezávisle proměnné tržní podíl dle velikosti aktiv Kooperativa pojišťovny.

Tabulka 12: Test normality dat pro nejvýznamnější pojišťovny

Proměnná	Normalita p-hodnota	H ₀
Tržní podíl dle velikosti aktiv ČP	0,36163	nezamítáme
ROA ČP	0,01623	zamítáme
Tržní podíl dle velikosti aktiv KOOP	0,00008	zamítáme
ROA KOOP	0,63445	nezamítáme
Tržní podíl dle velikosti aktiv ČSOBP	0,57857	nezamítáme
ROA ČSOBP	0,11022	nezamítáme

Zdroj: Výpočty autora

Pro vztah České pojišťovny a pojišťovny Kooperativa byla následně provedena korelační analýza pomocí Spearmanova korelačního koeficientu. Korelační koeficienty pro tyto dva vztahy lze vidět v tabulce 13. Jelikož je v obou případech absolutní hodnota Spearmanova koeficientu menší než kritická hodnota, nulová hypotéza nebyla zamítnuta. To znamená, že mezi proměnnými není vztah, respektive nebyla prokázána korelace.

Vzhledem k tomu, že u proměnných ČSOB Pojišťovny nebyl porušen předpoklad normality, byla korelační analýza provedena s využitím Pearsonova korelačního koeficientu. Výsledky korelace se nacházejí v následující tabulce. P-hodnota je větší než hladina významnosti α , a proto nebyla nulová hypotéza zamítnuta. Bylo tedy dosaženo stejného výsledku jako ve všech

předchozích případech. Korelace mezi tržním podílem dle velikosti aktiv ČSOB Pojišťovny a její rentabilitou aktiv nebyla prokázána.

Tabulka 13: Korelační koeficienty tržního podílu a ROA nejvýznamnějších pojišťoven

	Spearmanův korelační koeficient	Kritická hodnota	H ₀
Vztah mezi tržním podílem dle velikosti aktiv a ROA ČP	-0,26667	0,6833	nezamítáme
Vztah mezi tržním podílem dle velikosti aktiv a ROA KOOP	0,03333	0,6833	nezamítáme
	Pearsonův korelační koeficient	p-hodnota	H ₀
Vztah mezi tržním podílem dle velikosti aktiv a ROA ČSOBP	-0,59475	0,091171	nezamítáme

Zdroj: Výpočty autora

4.3.3 Vztah mezi tržním podílem nejvýznamnějších pojišťoven a jejich ziskem

V poslední části této podkapitoly byla opět provedena korelační analýza vztahu mezi tržním podílem nejvýznamnějších pojišťoven a relevantním finančním ukazatelem. Tentokrát ale představuje nezávislou proměnnou tržní podíl pojišťovny dle předepsaného pojistného a závislou proměnnou je zisk před zdaněním a úroky. Opět bylo postupováno jako v předchozích případech a nejprve byl proveden test normality dat. U všech proměnných, s výjimkou EBIT České pojišťovny, nebyla nulová hypotéza zamítnuta (viz tabulka 14). Normalita byla porušena pouze u proměnné EBIT České pojišťovny. Proto byl pro analýzu vztahu mezi tržním podílem ČP dle předepsaného pojistného a EBIT využit Spearmanův korelační koeficient a pro ostatní vztahy Pearsonův korelační koeficient.

Tabulka 14: Test normality dat pro nejvýznamnější pojišťovny

Proměnná	Normalita p-hodnota	H ₀
Tržní podíl dle předepsaného pojistného ČP	0,66659	nezamítáme
EBIT ČP	0,00464	zamítáme
Tržní podíl dle předepsaného pojistného KOOP	0,86855	nezamítáme
EBIT KOOP	0,24298	nezamítáme
Tržní podíl dle předepsaného pojistného ČSOBP	0,38256	nezamítáme
EBIT ČSOBP	0,31441	nezamítáme

Zdroj: Výpočty autora

V následující tabulce se nachází korelační koeficienty pro jednotlivé vztahy. Dle výsledku Spearmanova korelačního koeficientu lze určit, že proměnné tržní podíl dle předepsaného pojistného a EBIT České pojišťovny jsou nekorelované. Nebyl tedy mezi nimi prokázán žádný vztah, jelikož absolutní hodnota koeficientu je menší než kritická hodnota pro 9 pozorování na hladině významnosti 0,05. Hypotézu H_0 nelze zamítnout.

Tabulka 15: Korelační koeficienty tržního podílu a EBIT nejvýznamnějších pojišťoven

	Spearmanův korelační koeficient	Kritická hodnota	H_0
Vztah mezi tržním podílem dle předepsaného pojistného a EBIT ČP	-0,43333	0,6833	nezamítáme
	Pearsonův korelační koeficient	p-hodnota	H_0
Vztah mezi tržním podílem dle předepsaného pojistného a EBIT KOOP	-0,43705	0,239477	nezamítáme
Vztah mezi tržním podílem dle předepsaného pojistného a EBIT ČSOBP	0,84719	0,003942	zamítáme

Zdroj: Výpočty autora

V druhé části tabulky se nacházejí hodnoty Pearsonova korelačního koeficientu. V případě pojišťovny Kooperativa opět nebyl prokázán vztah mezi sledovanými proměnnými, jelikož p-hodnota je větší než hladina významnosti. Výjimku tvoří poslední analyzovaný vztah, kde byla korelace potvrzena. Jedná se o vztah mezi tržním podílem dle předepsaného pojistného ČSOB Pojišťovny a jejím ziskem před zdaněním a úroky. Jelikož je hodnota Pearsonova korelačního koeficientu kladná, jde o přímý vztah. Tedy pouze v tomto případě lze tvrdit, že čím vyšší je tržní podíl pojišťovny, tím vyšší je i její zisk.

5 FORMULACE ZÁVĚRŮ A NÁVRH DOPORUČENÍ

Tato část práce je zaměřena na shrnutí výsledků získaných v rámci předešlých kapitol a formulaci závěrů. Předcházející kapitola byla věnována analýze tržní síly v pojišťovnictví a byla rozdělena na tři části. V první části byla věnována pozornost analýze pojistného sektoru jako celku z hlediska nejrůznějších finančních ukazatelů a míry koncentrace na tomto trhu. V návaznosti na to byl analyzován vývoj bilanční sumy, zisku a rentability aktiv nejvýznamnějších pojišťoven. V neposlední řadě byla určena míra koncentrace CR3 třech největších pojišťoven. Třetí část byla zaměřena na vztah mezi tržní silou a vybranými ukazateli. K určení, zda mezi vybranými proměnnými existuje vztah, byla použita korelační analýza.

Obecně se přímý nebo nepřímý korelační vztah u sledovaných pojišťoven ani u pojistného trhu jako celku neprokázal. Důvodem může být skutečnost, že se obecně nepovažuje za efektivní mít na trhu více firem s velkým tržním podílem. Na druhou stranu, jelikož nebyla korelace mezi proměnnými prokázána, nelze říci, že mít na pojistném trhu více pojišťoven s velkým tržním podílem by bylo neefektivní. Dalším možným důvodem je to, že k analýze byla použita data za devítileté období, což není dost na to, aby bylo možné vyvozovat ucelené závěry. Pokud by byla analýza provedena s daty za delší časové období, bylo by třeba ošetřit rozdíly v metodice sběru dat, která se může v průběhu delšího časového úseku měnit. Dalším důvodem může být řada faktorů, které mají vliv na zisk pojišťoven a celého pojistného sektoru. Tržní síla není jediný faktor, který v určité míře ovlivňuje ziskovost. Mezi tyto faktory patří například výše úrokových sazeb, velikost kapitálu, efektivita, produktivita pojišťoven, vývoj hrubého domácího produktu nebo inflace. Důležitým faktorem ovlivňujícím ziskovost v pojišťovnictví je také počet a rozsah škod, které jsou zkrátka nepředvídatelné. S růstem škod, roste suma, kterou musí pojišťovny vyplatit svým klientům a s tím i jejich náklady. Pokud dojde během jednoho roku k většímu počtu živelních pohrom nebo k jedné rozsáhlé, je zřejmé, že to bude mít značný vliv na ziskovost nejen jedné pojišťovny, ale celého sektoru. Mezi největší pojistné události v historii České republiky patří například letní povodně v roce 2002, 2009 a 2013. Pojištěná škoda způsobená povodněmi v roce 2002 dosáhla 33 mld. Kč v dnešních cenách. Mezi další zásadní pojistné události patří krupobití, tíha sněhu či orkány. Všechny tyto relativně běžné pojistné události dosahují enormních škod, které mají zásadní vliv nejenom na zisk pojišťoven, ale také na jejich celkovou finanční stabilitu.

V třetí části této práce bylo představeno několik odborných článků a vědeckých studií na téma tržní síla v pojišťovnictví a témata tomu podobná, které byly publikované v naší i zahraniční

literatuře, odborných časopisech a sbornících. V některých studiích, které se zabývají vztahem mezi koncentrací trhu a ziskem, autoři zjistili, že zisk pozitivně souvisí s koncentrací trhu. Naopak v některých studiích tento vztah nebyl prokázán. Stejně tak tomu je i v této práci, jelikož hypotéza, že čím vyšší je tržní podíl, tím vyšší je ziskovost, byla potvrzena pouze v jednom z osmi případů, a to v případě třetí největší pojišťovny (ČSOB Pojišťovny, a. s.) a vztahu mezi tržním podílem dle předepsaného pojistného a EBIT. Mezi výše zmíněnými studiemi a touto prací je významný rozdíl mezi předmětem zkoumání. Většina studií je zaměřena na konkrétní druh pojištění (životní pojištění, neživotní pojištění, pojištění odpovědnosti za škodu na majetku) nebo konkrétní druh pojišťovny (zdravotní), nikoliv na pojištění komplexní. V této práci nebylo pojištění rozlišováno na jednotlivé druhy a analýza byla provedena pro všechny pojišťovny (životní, neživotní i smíšené) působící na tuzemském pojistném trhu.

Jak již bylo řečeno, ziskovost pojišťoven je ovlivňována řadou faktorů. Pokud by bylo cílem práce zkoumat faktory, které ovlivňují ziskovost pojistného sektoru, bylo by na místě soustředit se na jiné, významnější faktory ovlivňující velikost zisku pojišťoven – například jejich náklady, řízení rizik, efektivnost. Účelem této práce ale bylo zkoumat vztah tržní síly a ziskovosti v pojišťovnictví s tím, že je zřejmé, že je tento vztah, respektive veličiny, ovlivňován celou řadou dalších faktorů. Výsledky práce mohou pomoci v porozumění chování pojišťoven na trzích. Dalším přínosem testování vztahů mezi koncentrací a ziskovostí pojišťoven je fakt, že výsledky mohou pomoci ve formování regulačních opatření, které slouží k zajištění dobrých podmínek na pojistném trhu, a to jak pro spotřebitele, tak i pro celé odvětví.

Dále je třeba zmínit, že ačkoli nebyl prokázán korelační vztah mezi zvolenými proměnnými na pojistném trhu, je toto téma velice důležité například pro regulační orgány a antimonopolní úřad. Cílem antimonopolní politiky státu je ochrana hospodářské soutěže a ochrana spotřebitele. K této ochraně dochází pomocí nejrůznějších nástrojů, státních zásahů, kterými se snaží o co nejlepší podmínky na trhu. Tato politika vychází z ekonomické teorie, která říká, že nejlepším prostředím pro fungování ekonomiky je prostředí konkurenční, které se svou podobou nejvíce přibližuje dokonalé konkurenci. Díky konkurenci mají podniky snahu vyrábět kvalitnější zboží a nabízet sofistikovanější služby, nebo konkurovat u srovnatelných statků nižšími cenami. Antimonopolní úřad se snaží eliminovat příčiny narušování konkurence a snaží se jí zvyšovat. Konkurence úzce souvisí s koncentrací trhu. Čím vyšší je koncentrace, tzn. menší počet pojišťoven s výraznější tržní silou na trhu, tím je prostředí méně konkurenční. Pokud by v pojišťovnictví docházelo k přílišné koncentraci, mohlo by to směřovat k monopolizaci sektoru. Pojišťovny s největším tržním podílem by pak byly takzvanými tvůrci ceny.

Monopolní pojišťovna by díky svému postavení měla schopnost vytlačit své konkurenty z odvětví, což by mělo za následek schopnost omezit produkci, snížit kvalitu služeb, polevit v jejich zlepšování a zvýšit ceny. Monopolní postavení je tedy neefektivní.

Na druhou stranu, jelikož korelace mezi proměnnými nebyla prokázána, vyplývá z toho, že pokud by došlo ke zvýšení koncentrace pojistného trhu ČR, neznamena to, že by se zisk pojišťoven také zvyšoval a že by docházelo ke konkurenční výhodě. Regulátor tudíž může dopustit mírné zvýšení koncentrace na pojistném trhu, jelikož to nebude mít za následek rapidní zvýšení zisku na úkor klientů a spotřebitel tak nebude ohrožen například zvýšením cen. Existují argumenty, že pojišťovnictví, jakožto vysoce ziskový sektor, by měl být více regulován. Dle výsledků práce jsou tyto argumenty mylné, jelikož veškerá regulace představuje pro pojišťovny velkou pracovní zátěž, zvýšení nákladů na pracovníky se specializací (např. pověřenec pro ochranu osobních údajů), na technologie a v důsledku toho dochází ke snižování efektivnosti sektoru. Vyplývá z toho tedy, že větší regulace pojišťovnictví v oblasti koncentrace není nezbytně nutná a ve výsledku by mohla mít spíše negativní dopad (neefektivita sektoru) než pozitivní. Zvýšení koncentrace pojistného trhu tedy nepředstavuje nijak závažné riziko (jelikož s růstem podílu nedochází k rapidnímu zvýšení ziskovosti), které by vyžadovalo závratná regulační opatření.

Analýzu provedenou v této práci lze také využít při kontrole fúzí pojišťoven na základě antimonopolního práva. Slučování subjektů v ekonomické praxi není nic neobvyklého. Je ale třeba věnovat pozornost tomu, jaké a jak velké podniky se slučují. Pokud by například došlo ke sloučení dvou nebo tří největších pojišťoven na trhu, mohlo by to mít za následek vznik dominantní pojišťovny sektoru a mohlo by tak dojít k monopolizaci sektoru. Následkem vzniku dominantní pojišťovny by bylo vytvoření překážky pro účinné fungování hospodářské soutěže. Antimonopolní úřad proto provádí kontrolu fúzí a analyzuje, zda je fúze opravdu překážkou pro účinnost hospodářské soutěže, zda vede fúze ke vzniku dominantního subjektu a zda zvýšení koncentrace významně ovlivní konkurenční prostředí sektoru.

ZÁVĚR

Hlavním cílem této diplomové práce bylo analyzovat tržní sílu nejvýznamnějších pojišťoven a její vztah k relevantním finančním ukazatelům.

Ke splnění hlavního cíle bylo nejprve třeba splnit cíle parciální. Nejprve bylo nutno vymezit základní pojmy z oblasti pojišťovnictví. V rámci toho byly stručně objasněny potřebné termíny z oblasti pojišťovnictví. Dále byla zmíněna úloha pojišťovnictví v ekonomice a jeho historický vývoj. Následně byly vyjmenovány a stručně charakterizovány subjekty působící v pojistném sektoru České republiky.

Dále byly vymezeny nejčastěji používané přístupy k měření tržní síly a vzorce pro jejich výpočty. Z nejčastěji využívaných ukazatelů pro měření tržní síly byl vybrán ukazatel tržního podílu. Dále byl charakterizován ukazatel míry koncentrace, který je známý zejména pro jednoduchost jeho výpočtu. Dalšími ukazateli byly Lernerův index a Herfindahl –Hirschmanův index. HHI je vhodným ukazatelem pro posouzení koncentrace celého odvětví, jelikož klade důraz na tržní sílu a pozici velkých firem v odvětví a přiřazuje větší váhu dominantním firmám.

V neposlední řadě byla provedena literární rešerše odborných článků a vědeckých studií na téma tržní síla v pojišťovnictví a témata tomu podobná, které byly publikované v naší i zahraniční literatuře, odborných časopisech a sbornících.

Další část práce byla zaměřena na analýzu tržní síly v pojišťovnictví. Tato kapitola byla rozdělena na tři části. Nejprve byla věnována pozornost analýze pojistného sektoru jako celku z hlediska nejrůznějších finančních ukazatelů, a to z hlediska vývoje bilanční sumy, výše předepsaného pojistného, zisku před zdaněním a úroky, rentability aktiv, rentability kapitálu a míry koncentrace na tomto trhu. Pro určení koncentrace byl zvolen Herfindahl - Hirschmanův Index, díky kterému bylo zjištěno, že se jedná o mírně koncentrovaný trh. V analyzovaných letech (2010 – 2018) se míra koncentrace snižovala a blíží se dolní hranici pro mírnou koncentraci. V návaznosti na to byla provedena taktéž analýza nejvýznamnějších pojišťoven působících na tomto trhu. Mezi nejvýznamnější pojišťovny České republiky patří Česká pojišťovna, a. s., Kooperativa pojišťovna, a. s. a ČSOB Pojišťovna, a. s. Nejprve byla u jednotlivých pojišťoven provedena analýza ziskovosti a vývoje velikosti aktiv. Následně proběhl výpočet a posouzení vývoje rentability aktiv. V neposlední řadě byla určena míra koncentrace CR3 třech největších pojišťoven dle velikosti aktiv a dle výše předepsaného pojistného. V této části byla také věnována pozornost tržním podílům jednotlivých pojišťoven, které byly nezbytné pro výpočet míry koncentrace.

Další část práce byla zaměřena na vztah mezi tržní silou a vybranými ukazateli. K určení, zda mezi vybranými proměnnými existuje vztah, či ne, byla použita korelační analýza. Nejprve došlo k analýze vztahů mezi proměnnými na úrovni pojistného sektoru jako celku. Byl testován vztah mezi koncentrací dle velikosti aktiv a rentabilitou aktiv. Následně byl testován vztah mezi koncentrací dle výše předepsaného pojistného a ziskem před zdaněním a úroky. V obou těchto případech bylo dosaženo totožného výsledku. Nebyl prokázán vztah mezi proměnnými. Proměnné jsou tedy nezávislé a nemají na sebe vliv.

Dále byly analyzovány vztahy mezi proměnnými nejvýznamnějších pojišťoven. V první řadě došlo k testování vztahu mezi tržním podílem dle velikosti aktiv a rentabilitou aktiv u každé z vybraných pojišťoven. I v tomto případě nebyla u žádné z vybraných pojišťoven prokázána korelace mezi proměnnými. Poslední sledovanou skupinou proměnných byly tržní podíly pojišťoven dle výše předepsaného pojistného a zisk před zdaněním a úroky. V případě proměnných České pojišťovny a pojišťovny Kooperativa byly pouze utvrzeny předešlé výsledky korelační analýzy. Mezi vybranými proměnnými opět nebyla potvrzena korelace. Výjimku ve výsledcích provedené korelační analýzy tvoří výsledky pojišťovny ČSOB. V případě této pojišťovny byl prokázán vztah mezi tržním podílem dle předepsaného pojistného a ziskem před zdaněním a úroky. Jelikož jde o přímý vztah, lze říci, že čím vyšší je tržní podíl pojišťovny, tím vyšší je i její zisk.

V některých studiích, které se zabývají vztahem mezi koncentrací trhu a ziskem, autoři zjistili, že zisk pozitivně souvisí s koncentrací trhu. Naopak v některých studiích tento vztah nebyl prokázán. Stejně tak tomu je i v této práci, jelikož hypotéza, že čím vyšší je tržní podíl, tím vyšší je ziskovost, byla potvrzena pouze v jednom z osmi případů, a to v případě třetí největší pojišťovny. Obecně se tedy přímý nebo nepřímý korelační vztah u sledovaných pojišťoven ani u pojistného trhu jako celku neprokázal. Důvodem tomu může být skutečnost, že pojistný sektor je regulován a obecně se nepovažuje za efektivní mít na trhu více pojišťoven s velkým tržním podílem.

Ačkoli nebyl prokázán korelační vztah mezi zvolenými proměnnými na pojistném trhu, je toto téma velice důležité například pro antimonopolní úřad a regulační orgány. Díky této analýze lze posoudit koncentraci sektoru a vyloučit výskyt dominantní pojišťovny. Pokud by v pojistném sektoru došlo ke vzniku dominantního subjektu, či dokonce monopolu, vedlo by to ke snížení, respektive k vytlačení konkurence na trhu. Snížení konkurence na trhu by zapříčinilo vyšší ceny pojistného, tendenci k polevování v kvalitě poskytovaných služeb a obecně neefektivitu odvětví.

POUŽITÁ LITERATURA

- 1) ALHASSAN, A. L., ADDISSON G. K. a M. E. ASAMOAH. Market structure, efficiency and profitability of insurance companies in Ghana. *International Journal of Emerging Markets* [online]. 2015, Vol. 10. 4: 648 – 669 [cit. 2020-09-21]. DOI 10.1108/IJoEM-06-2014-0173. ISSN 1746-8809. Dostupné z: <http://dx.doi.org/10.1108/IJoEM-06-2014-0173>.
- 2) BATES, L. J., HILLIARD J. I. a R. E. SANTERRE. Do Health Insurers Possess Market Power? *Southern Economic Journal* [online]. 2012, Vol. 78. 4: 1289-1304 [cit. 2020-09-11]. DOI 10.4284/0038-4038-78.4.1289. ISSN 0038-4038. Dostupné z: <http://doi.wiley.com/10.4284/0038-4038-78.4.1289>.
- 3) BERRY-STÖLZLE, T. R., WEISS, M. A. a S. WENDE. Market Structure, Efficiency, and Performance in the European Property-Liability Insurance Industry. In: *ARIA 2011 Meeting* [online]. 2011. Dostupné také z: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.386.7220&rep=rep1&type=pdf>.
- 4) BIKKER, J. A., a M. v. LEUVENSTEIJN. Competition and efficiency in the Dutch life insurance industry. *Applied Economics* [online]. 2008, Vol. 40. 16: 2063-2084. [cit. 2020-09-21]. DOI 10.1080/00036840600949298. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/00036840600949298>
- 5) BÍM, R. *Koncentrace obchodních firem na českém trhu*. Praha: Vysoká škola ekonomická, 2001. ISBN 80-245-0204-6.
- 6) BÖHM, A. a K. MUŽÁKOVÁ. *Pojišťovnictví a regulace finančních trhů*. Praha: Professional Publishing, 2010. ISBN 978-80-7431-035-5.
- 7) BOROVCOVÁ, M. Insurance Market Assessment in the Czech Republic. In: *Financial Management of Firms and Financial Institutions: 9th International Scientific Conference 9th – 10th September 2013, Ostrava, Czech Republic*. Ostrava: VŠB - Technical University of Ostrava, 2013. ISBN 978-80-248-3172-5.
- 8) BUDÍKOVÁ, M. *Statistika II: distanční studijní opora*. Brno: Masarykova univerzita, Ekonomicko-správní fakulta, 2006. ISBN 8021041056.
- 9) ČESKÁ ASOCIACE POJIŠŤOVEN. *Statistické údaje: Vývoj pojistného trhu* [online]. 2020. [cit. 2020-10-23]. Dostupné z: <http://www.cap.cz/statisticke-udaje/vyvoj-pojistneho-trhu>.
- 10) ČEJKOVÁ, V. a NEČAS, S. *Pojišťovnictví: distanční studijní opora*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006.
- 11) ČESKO. Zákon č. 170 ze dne 16. 8. 2018 o distribuci pojištění a zajištění. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2018, částka 87. Dostupné také z: https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=170/2018&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy. ISSN 1211-1244.
- 12) ČESKO. Zákon č. 277 ze dne 22. července 2009 o pojišťovnictví. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2009, částka 85. Dostupné také z: https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=277/2009&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy. ISSN 1211-1244.

- 13) ČNB. Databáze časových řad ARAD: Rozvaha tuzemských pojišťoven a poboček zahraničních pojišťoven - Aktiva [online]. 2020a. [cit. 2020-10-23]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.VYSTUP?p_period=12&p_sort=1&p_des=50&p_sestuid=50091&p_uka=1&p_strid=BCB&p_od=201001&p_do=201812&p_lang=CS&p_format=0&p_decsep=%2C.
- 14) ČNB. Databáze časových řad ARAD: Výkaz zisku nebo ztráty tuzemských pojišťoven a poboček zahraničních pojišťoven [online]. 2020b. [cit. 2020-10-23]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.VYSTUP?p_period=12&p_sort=1&p_des=50&p_sestuid=34662&p_uka=1%2C2&p_strid=BCDA&p_od=201001&p_do=201812&p_lang=CS&p_format=0&p_decsep=%2C.
- 15) ČNB. Databáze časových řad ARAD: Rozvaha tuzemských pojišťoven a poboček zahraničních pojišťoven - Závazky a vlastní kapitál [online]. 2020c. [cit. 2020-10-23]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.VYSTUP?p_period=12&p_sort=1&p_des=50&p_sestuid=50129&p_uka=2&p_strid=BCC&p_od=201001&p_do=201812&p_lang=CS&p_format=0&p_decsep=%2C.
- 16) ČNB. Statistika: Seznam pojišťovacích společností. Česká národní banka [online]. 2020d [cit. 2020-11-16]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/statistika/menova_bankovni_stat/seznamy-instituci-pro-potreby-menove-a-financni-statistiky/seznam-ic/.
- 17) DUCHÁČKOVÁ, E. Pojištění a pojišťovnictví. Praha: Ekopress, 2015. ISBN 9788087865255.
- 18) DUCHÁČKOVÁ, E. Principy pojištění a pojišťovnictví. 3. aktualiz. vyd. Praha: Ekopress, 2009. ISBN 978-80-86929-51-4.
- 19) DUCHÁČKOVÁ, E. a J. DAŇHEL. Pojistné trhy: změny v postavení pojišťovnictví v globální éře. Praha: Professional Publishing, 2012. ISBN 978-80-7431-078-2.
- 20) GROSOVÁ, S. Marketing: principy, postupy, metody. Praha: Vysoká škola chemicko-technologická, 2002. ISBN 80-7080-505-6.
- 21) CHOI, B. P. a M. A. WEISS. An empirical investigation of market structure, efficiency, and performance in property-liability insurance. *Journal of Risk and Insurance*. Wiley Online Library [online]. 2005. Vol. 72. 4: 635-673. [cit. 2020-08-11]. DOI 10.1111/j.1539-6975.2005.00142.x. Dostupné z: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1539-6975.2005.00142.x>.
- 22) JUREČKA, V. Mikroekonomie. Praha: Grada, 2010. ISBN 9788024732596.
- 23) KARFÍKOVÁ, M., V. PŘIKRYL a R. VYBÍRAL a kolektiv. Pojišťovací právo. 2. přepracované vydání. Praha: Leges, 2018. ISBN 978-80-7502-271-4.
- 24) KNÁPKOVÁ, A., D. PAVELKOVÁ a M. CHODÚR. Měření a řízení výkonnosti podniku. Praha: Linde, 2011. ISBN 978-80-7201-882-6.
- 25) KUBANOVÁ, J. Statistické metody pro ekonomickou a technickou praxi. 3. vydání. Bratislava: Statis, 2008. ISBN 978-80-85659-47-4.
- 26) MAREK, K. Stanovení tržní síly a její význam v soutěžním právu: Časopis pro právní vědu a praxi. Brno: Právnická fakulta MU v Brně, 2013. Roč. 21. ISSN 1210-9126.
- 27) MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. Pojistný trh v České republice [online]. 2020. [cit. 2020-07-31]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/soukromy-sektor/pojistovnictvi/pojistny-trh-v-ceske-republice>.

- 28) OPOJIŠTĚNÍ.CZ: Informace ze světa pojištění. Pojistný trh [online]. 2019 [cit. 2020-10-29]. Dostupné z: <https://www.opojisteni.cz/pojistny-trh/>.
- 29) PINDYCK, R. S. a D. L. RUBINFELD. Microeconomics. Boston: Pearson Education, 2015. ISBN 978-1-292-08197-7.
- 30) POJISTNÝ OBZOR: Časopis českého pojišťovnictví. 1/2019. Česká asociace pojišťoven [online]. 2019. [cit. 2020-10-25]. ISSN 2464-7381.
- 31) REJNUŠ, O. Finanční trhy. Ostrava: Key Publishing, 2008. ISBN 978-80-87071-87-8.
- 32) SBÍRKA LISTIN: Allianz pojišťovna, a. s. Veřejný rejstřík a sbírka listin. Ministerstvo spravedlnosti České republiky [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky, 2020 [cit. 2020-10-30]. Dostupné z: <https://or.justice.cz/ias/ui/vypis-sl-firma?subjektId=601074>.
- 33) SBÍRKA LISTIN: Česká podnikatelská pojišťovna, a.s., Vienna Insurance Group. Veřejný rejstřík a sbírka listin. Ministerstvo spravedlnosti České republiky [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky, 2020 [cit. 2020-10-30]. Dostupné z: <https://or.justice.cz/ias/ui/vypis-sl-firma?subjektId=696666>.
- 34) SBÍRKA LISTIN: ČSOB Pojišťovna, a. s. Veřejný rejstřík a sbírka listin. Ministerstvo spravedlnosti České republiky [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky, 2020 [cit. 2020-10-30]. Dostupné z: <https://or.justice.cz/ias/ui/vypis-sl-firma?subjektId=685892>.
- 35) SBÍRKA LISTIN: Generali Česká pojišťovna a. s. Veřejný rejstřík a sbírka listin. Ministerstvo spravedlnosti České republiky [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky, 2020 [cit. 2020-10-30]. Dostupné z: <https://or.justice.cz/ias/ui/vypis-sl-firma?subjektId=702406>.
- 36) SBÍRKA LISTIN: Komerční pojišťovna, a. s. Veřejný rejstřík a sbírka listin. Ministerstvo spravedlnosti České republiky [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky, 2020 [cit. 2020-10-30]. Dostupné z: <https://or.justice.cz/ias/ui/vypis-sl-firma?subjektId=467120>.
- 37) SBÍRKA LISTIN: Kooperativa pojišťovna, a.s., Vienna Insurance Group. Veřejný rejstřík a sbírka listin. Ministerstvo spravedlnosti České republiky [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky, 2020 [cit. 2020-10-30]. Dostupné z: <https://or.justice.cz/ias/ui/vypis-sl-firma?subjektId=688217>.
- 38) SBÍRKA LISTIN: Pojišťovna České spořitelny, a. s. Veřejný rejstřík a sbírka listin. Ministerstvo spravedlnosti České republiky [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky, 2020 [cit. 2020-10-30]. Dostupné z: <https://or.justice.cz/ias/ui/vypis-sl-firma?subjektId=711786>.
- 39) VAUGHAN, E. J. and T. M. VAUGHAN. Fundamentals of Risk and Insurance. 9th edition. Hoboken: John Wiley, 2003. ISBN 0-471-21687-9.
- 40) ZEMPLINEROVÁ, A. Tržní koncentrace ve zpracovatelském průmyslu České republiky a antimonopolní politika. Politická ekonomie [online]. 1999, 2 [cit. 2020-07-25]. DOI: 10.18267/j.polek.21. ISSN 0032-3233. Dostupné z: <http://www.vse.cz/polek/21>.

PŘÍLOHY

Příloha A – Zdrojová data pro analýzu pojistného trhu (v tis. Kč)

Příloha B – Tržní podíly pojišťoven dle předepsaného pojistného (v %)

Příloha C – Velikost aktiv pojišťoven pro výpočet HHI dle velikosti aktiv (v tis. Kč)

Příloha D – Vybrané finanční ukazatele České pojišťovny, a. s. (v tis. Kč)

Příloha E – Vybrané finanční ukazatele Kooperativa pojišťovny, a. s. (v tis. Kč)

Příloha F – Vybrané finanční ukazatele ČSOB Pojišťovny, a. s. (v tis. Kč)

PŘÍLOHA A

Zdrojová data pro analýzu pojistného trhu (v tis. Kč)

Období	Aktiva celkem	Investice	Podíl investic na celk. aktivech	EBIT	Předepsané pojistné ŽP	Předepsané pojistné NŽP	Předepsané pojistné celkem
2010	426 394 294	327 847 200	77%	24 634 885	44 500 658	74 499 498	119 000 156
2011	435 498 595	331 747 337	76%	11 587 351	45 328 827	71 064 337	116 393 164
2012	469 038 467	347 478 752	74%	15 237 387	47 438 459	68 103 903	115 542 362
2013	479 123 149	350 075 226	73%	13 453 208	46 442 636	67 543 734	113 986 370
2014	487 409 885	358 792 475	74%	8 922 597	46 118 627	69 076 016	115 194 643
2015	483 080 866	348 751 787	72%	10 240 751	44 526 727	71 589 614	116 116 341
2016	491 809 585	346 662 078	70%	13 514 673	43 661 727	74 840 701	118 502 428
2017	511 659 954	355 001 603	69%	10 738 586	43 692 789	79 248 522	122 941 311
2018	520 086 909	364 916 559	70%	18 049 203	43 934 278	85 389 731	129 324 009

Zdroj: ČNB (2020a, b, c) a ČAP (2020)

PŘÍLOHA B

Tržní podíly pojišťoven dle předepsaného pojistného (v %)

	ČP	KOOP	ALLI ANZ	ČSO BP	PČS	KP	GP	ČPP	ING (NN)	UNI QA	AXA ŽP	EGAP	METLIFE AMCICO	CAR DIF	AVIVA	AE GON	TRIG LAV	SLA VIA	VICTO RIA
2010	25,40	20,40	7,00	6,80	6,10	5,90	5,90	4,20	4,00	3,30	1,70	1,50	1,40	1,30	0,60	0,60	0,40	0,40	0,30
2011	26,90	19,50	8,10	6,30	5,20	1,40	7,30	5,00	4,40	4,50	1,50		1,60	1,90	0,80	0,70	0,60	0,70	0,40
2012	25,90	19,10	8,30	6,80	5,10	1,40	6,80	5,00	4,30	4,60	2,50		1,60	2,00		0,90	0,60	0,60	
2013	25,30	19,60	8,90	6,50	5,40	1,60	6,90	5,20	4,30	4,80	1,30			2,00		1,00	0,60	0,60	
2014	23,90	19,80	9,50	6,40	5,50	1,70	7,20	5,70	4,10	4,70	1,30			2,00		1,10	0,50	0,60	
2015	23,10	19,90	9,80	6,80	5,40	1,40	7,40	6,10	3,80	4,90	1,20			2,00		1,10		0,60	
2016	22,60	20,20	10,60	7,10	5,40	1,40	7,10	6,40	3,40	5,10	1,20			1,90		1,10		0,60	
2017	22,10	20,10	10,20	7,50	5,50	1,40	6,90	6,60	3,20	5,30	1,20			1,80		1,00		0,60	
2018	21,50	19,20	10,10	7,80	5,50	1,30	6,90	7,00	2,90	5,40	1,10			1,90		0,90		0,60	

HVP	WÜST - ŽP	PVZP	ČP ZDRAVÍ	MAX IMA	HDI	WÜST	DIR ECT	D.A.S.	ECP	AXA	DRLE BEN	ČKP	ERV	ERGO	MET LIFE	BAS LER	COLON NADE	HA LALI	HHI
0,30	0,30	0,30	0,30	0,20	0,20	0,20	0,20	0,20	0,10	0,10	0,00	0,00							1 318
0,40	0,20	0,40	0,40	0,30	0,30	0,30	0,30	0,20	0,20	0,10	0,00	0,00							1 368
0,40	0,20	0,30	0,40	0,30	0,30	0,30	0,20	0,20		0,60	0,00	0,00	0,30	0,30	0,80				1 306
0,40	0,20	0,30	0,30	0,20	0,30	0,40		0,20		0,70		0,00	0,3	0,3	2,3	0			1 308
0,50	0,20	0,30	0,40	0,20	0,40	0,50		0,20		0,80		0,00	0,3	0,3	2,1	0,1			1 265
0,50	0,20	0,30	0,40	0,20	0,40	0,60	0,40	0,30		0,90		0,00	0,4	0,3	2	0,1			1 247
0,40		0,30	0,40	0,20	0,30		0,50	0,30		0,80		0,00	0,4	0,2	1,9				1 254
0,50		0,40	0,40	0,30	0,30		0,90	0,30		0,90		0,00	0,5	0,3	2				1 227
0,40		0,50	0,30	0,30	0,30		1,10	0,30		1,00		0,00	0,5	0,4	2		0,7	0	1 174

Zdroj: ČAP (2020)

PŘÍLOHA C

Velikost aktiv pojišťoven pro výpočet HHI dle velikosti aktiv (v tis. Kč)

	ČP	KOOP	ALLIANZ	ČSOBP	PČS	KP	GP	ČPP	Ostatní	Pojistný trh celkem
2010	126 410 000	61 567 755	25 591 558	37 200 110	24 428 665	21 700 214	19 273 529	12 106 044	98 116 419	426 394 294
2011	116 515 000	62 667 677	26 591 183	40 832 374	27 044 503	26 257 298	18 022 984	12 732 489	104 835 087	435 498 595
2012	121 743 000	65 903 773	27 657 552	43 423 535	29 262 587	32 047 712	19 314 789	13 578 536	116 106 983	469 038 467
2013	118 991 000	67 965 740	29 255 604	42 341 057	30 877 537	37 617 835	19 379 349	14 177 147	118 517 880	479 123 149
2014	115 079 000	69 386 369	30 854 503	40 371 856	32 686 701	45 273 502	20 005 103	14 550 333	119 202 518	487 409 885
2015	106 574 000	70 063 512	30 576 576	40 119 871	32 249 001	46 687 061	21 639 678	15 105 896	120 065 271	483 080 866
2016	110 434 000	70 035 198	32 089 608	42 220 261	30 518 146	48 109 578	24 703 620	15 675 366	118 023 808	491 809 585
2017	124 523 000	70 542 274	31 922 858	44 170 417	29 627 707	49 951 862	29 193 061	15 949 978	115 778 797	511 659 954
2018	117 091 000	89 904 808	32 566 054	46 195 088	25 953 353	47 797 166	28 549 161	16 945 664	115 084 615	520 086 909

Zdroj: Výroční zprávy pojišťoven a ČNB (2020a)

PŘÍLOHA D

Vybrané finanční ukazatele České pojišťovny, a. s. (v tis. Kč)

	Velikost aktiv	Pedeptané pojistné celkem	EAT	EBIT	VK
2010	126 410 000	38 399 459	10 772 000	11 860 000	24 755 000
2011	116 515 000	31 331 984	3 553 000	4 158 000	17 455 000
2012	121 743 000	29 918 974	3 883 000	4 641 000	21 331 000
2013	118 991 000	28 849 764	3 727 000	4 478 000	21 021 000
2014	115 079 000	27 483 276	3 636 000	4 367 000	23 548 000
2015	106 574 000	26 840 561	4 248 000	6 302 000	34 636 000
2016	110 434 000	26 739 263	5 256 000	6 963 000	38 386 000
2017	124 523 000	27 154 551	3 964 000	6 651 000	24 669 000
2018	117 091 000	27 762 736	3 115 000	4 659 000	22 390 000

Zdroj: Výroční zprávy České pojišťovny, a. s.

PŘÍLOHA E

Vybrané finanční ukazatele Kooperativa pojišťovna, a. s. (v tis. Kč)

	Velikost aktiv	Pedeepsané pojistné celkem	EAT	EBIT	VK
2010	61 567 755	30 894 705	3 477 324	4 141 322	13 531 371
2011	62 667 677	22 754 328	2 789 653	3 381 922	13 019 150
2012	65 903 773	22 018 353	3 246 369	4 008 732	13 913 598
2013	67 965 740	22 377 552	3 448 927	4 244 759	14 301 960
2014	69 386 369	22 860 342	2 664 667	3 198 851	13 795 286
2015	70 063 512	23 063 590	2 817 903	3 455 340	13 390 158
2016	70 035 198	23 964 608	1 789 719	2 322 406	12 479 062
2017	70 542 274	24 768 761	1 757 903	2 375 695	12 523 997
2018	89 904 808	24 771 713	2 788 578	3 803 077	31 074 953

Zdroj: Výroční zprávy Kooperativa pojišťovny, a. s.

PŘÍLOHA F

Vybrané finanční ukazatele ČSOB Pojišťovna, a. s. (v tis. Kč)

	Velikost aktiv	Pedeepsané pojistné celkem	EAT	EBIT	VK
2010	37 200 110	10 235 126	750 580	943 410	4 371 163
2011	40 832 374	7 382 075	605 214	747 131	4 485 047
2012	43 423 535	7 832 584	619 500	759 012	4 799 790
2013	42 341 057	7 406 072	634 601	767 086	4 707 603
2014	40 371 856	7 410 556	746 537	908 474	4 872 574
2015	40 119 871	7 894 809	715 574	878 481	4 803 929
2016	42 220 261	8 399 364	869 408	1 059 016	4 935 558
2017	44 170 417	9 222 675	859 070	1 056 730	4 459 874
2018	46 195 088	10 147 576	904 251	1 125 128	4 157 468

Zdroj: Výroční zprávy ČSOB Pojišťovny, a. s.